

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Asennemuutoksen aika!

Kokemuksia rasisminvastaisesta kampanjasta, näkemyksiä kampanjoinnista.

Eveliina Heikkinen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

7.12.2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Eveliina Heikkinen	Sivumäärä 50 ja 10 liitesivua
Työn nimi Asennemuutoksen aika! Kokemuksia rasisminvastaisesta kampanjasta, näkemyksiä kampanjoinnista.	
Ohjaava opettaja Hanna Laitinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Suomen Punainen Risti, Vesa Kukkamaa ja Pirjo Vesala	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tilaaja on Suomen Punainen Risti. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää vapaaehtoisten kokemuksia ja näkemyksiä rasisminvastaisesta kampanjoinnista. Tutkimuskohteena oli SPR:n Helsingin ja Uudenmaanpiiri. Työssä perehdytään vuoden 2011 Luovu ennakkoluuloistasi –kampanjaan. Opinnäytetyössä sovellettiin laadullista tutkimusotetta ja tiedon hankinnan menetelmänä käytettiin haastattelua. Tutkimuskohteena oli joukko satunnaisesti valikoituneita vapaaehtoisia.</p> <p>Opinnäytetyössä syvennytään rasismiin aihepiirinä ja tarkastellaan suomalaisten asenteita ja niiden muutoksia tutkimusten perusteella. Opinnäytetyössä pohditaan, mikä ihmisten asenteisiin vaikuttaa ja miten asenteita voi muuttaa. Pohditaan myös, mikä on SPR:n rooli rasisminvastaisessa työssä Suomessa ja minkälainen sen pitäisi olla.</p> <p>Työssä vertaillaan vuosien 2010 ja 2011 kampanja-arviointeja ja vapaaehtoisten kokemuksia. Tämän pohjalta pohditaan muun muassa vapaaehtoisten perehdytyksen merkitystä, kampanjan näkyvyyttä ja toiminnan painottumista rasisminvastaiselle viikolle. Rasisminvastaista kampanjointia käsitellään vapaaehtoistyön näkökulmasta. Opinnäytetyössä pohditaan myös sitä, minkälainen rooli maahanmuuttajilla on kampanjassa, ja minkälainen sen pitäisi olla.</p> <p>Työssä esitetään konkreettisia ehdotuksia siitä, miten työn voisi toteuttaa entistä toimijalähtöisemmin ja jakaa tasaisemmin ympärivuotiseksi toiminnaksi. SPR hyödyntää opinnäytetyön tuloksia toimintansa kehittämisessä entistä tarkoituksenmukaisemmaksi ja vaikuttavammaksi. Tieto ja tulokset ovat sovellettavissa myös muuhun rasisminvastaiseen toimintaan.</p>	
Asiasanat rasismi, asennemuutos, ennakkoluulot, maahanmuuttajat, kampanjat, vapaaehtoiset, järjestöt	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Eveliina Heikkinen	Number of Pages 50 and 10
Title Time to change attitudes! Experiences about anti-racism campaign and views on campaigning.	
Supervisor Hanna Laitinen	
Subscriber and Mentors Finnish Red Cross, Vesa Kukkamaa and Pirjo Vesala	
Abstract <p>Subscriber of the thesis is the Finnish Red Cross. The aim of the thesis was to find volunteer experiences and views on anti-racism campaigning. The research focus was on the Helsinki and Uusimaa district of Finnish Red Cross. The work focuses on the 2011 Luovu ennakkoluuloistasi campaign. The thesis applied a qualitative research approach and data acquisition method used was interviews. Research subjects were a group of randomly selected volunteers.</p> <p>The thesis engrosses to racism as a topic and views the attitudes of Finns and changes on their attitudes according to researches. Thesis discusses what affects people's attitudes and how attitudes can be changed. The thesis also discusses what Red Cross's role is in work to combat racism in Finland, and what it should be.</p> <p>Thesis compares campaign evaluations and volunteer's experiences between years 2010 and 2011. Based on this, thesis discusses the importance of volunteer's introduction, the visibility of the campaigning and activities being emphasized to the Week Against Racism. Anti-racism campaigning is reviewed from the perspective of volunteers. The thesis also discusses the role that immigrants have in campaign, and what it should be.</p> <p>The work presents concrete suggestion for example, how the work could be distributed more actor orientated and how it could more evenly be divided to over the year-round activity. The Finnish Red Cross utilizes these results in developing its activities towards more appropriate and more effective. Data and results are also applicable to other anti-racism activities.</p>	
Keywords racism, prejudice, immigrant, campaign, organisation, volunteer, attitude	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDATUS AIHEESEEN	5
1.1 Suomen Punainen risti Rasismia vastaan	6
1.2 Ennakkoluulot, stereotypiat ja asenteet	7
1.3 Luovu ennakkoluuloistasi kampanja	9
2 MITÄ VASTAAN KAMPANJOIDAAN?	10
2.1 Vanha ja uusi rasismi	11
2.2 Rakenteellinen rasismi ja arkipäivän rasismi	13
2.3 Suomalaisten ennakkoluulot, asenteet ja rasismi	15
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	18
3.1 Miksi tämä työ tehtiin?	19
3.2 Perustan rakentaminen	20
3.3 Haastattelujen toteuttaminen	21
3.4 Aineiston käsittely	23
4 VAPAAEHTOISTEN KOKEMUKSIA JA NÄKEMYKSIÄ	25
4.1 Perekdytyksen kiitokset ja kehitysehdotukset	26
4.2 Miten vapaaehtoiset kokivat ennakkoluulojen vastaanottamisen?	28
4.3 Kampanja vapaaehtoisten näkökulmasta	29
4.5 Muita huomioita	32
5 RASISMIA VASTAAN NÄKYVÄSTI, YMPÄRI VUODEN!	34
5.1 Kenen tulee kampanjoida ja kuinka näkyvästi?	34
5.2 Rasisminvastainen työ vapaaehtoistoimintana	38
5.3 Toimintaa ympäri vuoden	40
5.3 Maahanmuuttajataustaiset mukana kampanjassa	42
6 ASENNEMUUTOSTA KOHTI	46
6.1 Tietoihin, asenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttaminen	46
6.2 Järjellä ja tunteella rasismia vastaan	47
LÄHTEET	51
JULKAISTUT LÄHTEET	51
JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET	54
LIITTEET	55
Liite 1 Perekdytys: Kehut ja kiitokset	55
Liite 2 Perekdytys: Kritiikki ja kehitysehdotukset	56
Liite 3 Maahanmuuttajat kampanjassa, mahdolliset huonot puolet:	57
Liite 4 Maahanmuuttajat kampanjassa, mahdolliset hyvät puolet:	58
Liite 5 Haastattelukysymykset	59
Liite 6 Rasisminvastaisia kampanjoita Suomessa vuonna 2011	62
Liite 7 Rasisminvastaisen viikon toiminta	64

1 JOHDATUS AIHEESEEN

Nykyään kaikilla tuntuu olevan mielipide maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja tänne muualta tulleista ihmisistä. Valitettavan usein näitä mielipiteitä äänekkäimmin ilmaisevilla ei tunnu olevan mitään rakentavaa sanottavaa. Päinvastoin, keskustelua ei käydä hyvässä hengessä vaan ilmapiiri tuntuu tulehtuneelta. Rasismi ja vihapuheeksi nimetty ilmiö puhuttavat presidenttiä ja pääministeriä myöten (Mykkänen 2011c). On hyvä, että asioista puhutaan, mutta pelkkä puhe ei riitä. Tarvitaan muutakin. Rasisminvastaista työtä on tehty Suomessa eri tahojen toimesta jo vuosia, mutta asenteiden kovenemisesta päätellen työ ei ole ollut tarpeeksi näkyvää tai vaikuttavaa. Jotain on kenties tehty väärin, joten on tarpeen pohtia, mitä tulisi tehdä toisin.

Kiinnostuin perehtymään rasismiin ja sen vastaiseen työhön yhteisöpedagogin opintojen myötä. Kulttuurien välisen vuorovaikutuksen perusteet kurssi avasi silmäni ja sai minut pohtimaan omiakin asenteitani, ennakkoluulojani sekä sitä, kuinka vähän oikeastaan tiedän ja ymmärrän rasismista ideologiana ja ilmiönä. En muista, että rasisminvastainen sanoma olisi juurikaan tavoittanut minua ennen tuota alkuvuotta 2010. Julkisen keskustelun kiihtyessä asia on alkanut tuntua yhä tärkeämmältä. Halusin ehtiä vielä opintojeni aikana perehtymään tähän liian vähälle jääneeseen mutta yhä tärkeämmältä tuntuvaan aihepiiriin kunnolla. Päätin siis tehdä opinnäytetyöni rasisminvastaiseen työhön liittyen.

Jopa kolmannen vuoden Yhteisöpedagogiopiskelijana minun oli vaikea selvittää, mitkä kaikki järjestöt tekevät rasisminvastaista työtä Suomessa. Tai minkälaisia rasisminvastaisia kampanjoita on tällä hetkellä meneillään. Olin kiinnostunut aikuisiin, tai oikeastaan kaikkiin ihmisiin kohdistuvasta rasisminvastaisesta työstä. Niinpä rajasin erityisesti nuoriin kohdistuvaa rasisminvastaista työtä tekevät järjestöt ja kampanjat pois. Oli vaikea hahmottaa, mitä oikeastaan jäi jäljelle. Tarkoituksiini sopivia järjestöjä tai kampanjoita ei todellakaan ollut liikaa. Rasisminvastaista työtä tekevä kenttä on melko hajanainen ja vaikeasti hahmotettava. On toisaalta hyvä, että on monta erikseen kohdistettua ja tiettyihin tarkoituksiin tähtäävää kampanjaa, mutta jääkö silloin suuri yleisö tavoittamatta? Myös yksittäisen ihmisen halutessa mukaan toimimaan rasismia vastaan, hänen voi olla vaikea selvittää, mikä taho olisi omiaan antamaan

puitteet toimia vapaaehtoisena. (Löytämäni rasisminvastaiset kampanjat listattuna liitteessä 6)

Tässä tapaustutkimuksenomaisessa opinnäytetyössä selvitin Suomen Punaisen Ristin rasisminvastaisessa työssä mukana olleiden vapaaehtoisten kampanjointikokeuksia ja näkemyksiä. Perehdyn työssä rasismiin aihepiirinä laajemminkin, tarkastelen suomalaisten asenteita ja ennakkoluuloja tutkimusten valossa. Pohdin, miten rasisminvastaista työtä voisi kehittää entistä tarkoituksenmukaisemmaksi ja vaikuttavammaksi. Voidaanko nykyisenlaisesti kohdistetulla rasisminvastaisella työllä estää rassististen näkemysten leviäminen ja parantaa ihmisten asenteita?

1.1 Suomen Punainen risti Rasismia vastaan

Suomen Punainen Risti on muutakin, kuin pelkästään ensiaputoimintaa ja veripalvelua, jotka monelle järjestöstä tulevat ensimmäisenä mieleen. Syrjinnän- ja rasisminvastainen toiminta on yhtä vanhaa kuin Punaisen Ristin liike. (SPR 2011a, 3.) SPR:n vuosittaista rasisminvastaista kampanjaa vietetään maaliskuussa rasisminvastaisella viikolla. YK:n Rasismia ja rotusorron vastainen päivä on 21.3. Rasismia vastaista viikkoa vietettiin Suomessa 21. - 27.3.2011, jolloin oli myös European Action Week Against Racism. (SPR 2011d, 2.) Kampanjan teema on "Tee ympäristöteko. Luovu ennakkoluuloistasi".

Järjestön keskeisiä humanitaarisia arvoja ovat yksilöiden kunnioittaminen, syrjinnän vastustaminen sekä keskinäinen ymmärrys ja ystävyys. Yleiskokouksen antamien suositusten ja suuntaviivojen mukaan Punaisen Ristin tehtävänä on vahvistaa suvaitsevuuksia, monikulttuurisuutta ja erilaisuutta hyväksyviä asenteita sekä toimia erilaisia maailmankuvia ja näkemyksiä edustavien ihmisten yhdistävänä sillanrakentajana. Maahanmuuton lisääntyttyä tämä onkin yksi yhteiskuntamme suurista haasteista. (SPR 2011b.) Halu tehdä rasisminvastaista työtä kumpuaa Punaisen Ristin inhimillisyyden-, tasapuolisuus- ja puolueettomuus-periaatteista (SPR 2011c, 4).

SPR haluaa omalta osaltaan olla mukana työskentelemässä yhteiskunnassamme esiintyvää rasismia ja syrjintää vastaan, koska kaikilla etnisillä ryhmillä tulisi olisi tasavertaiset mahdollisuudet elää Suomessa ja olla mukana rakentamassa yhteistä hyvinvointiamme. Rasisminvastaisen kampanjan tavoitteena on herätellä ihmisiä pohtimaan omia ennakkoluulojaan ja luopumaan niistä. Taustalla on ajatus, että meistä jokaisella on ennakkoluuloja. Omien ennakkoluulojensa tunnistaminen ja tunnistaminen on ensimmäinen askel kohti niistä luopumista. Etnisiä ryhmiä koskevat ennakkoluulot voivat ääritapauksessa johtaa rasismiin tai muukalaisvihaan. Vallitsevat ennakkoluulot voivat näin vaikuttaa etnisten ryhmien keskinäiseen kanssakäymiseen yhteiskunnassamme ja pahimmillaan ne estävät kanssakäymisen kokonaan. (SPR 2011b.) Rasismin kohteeksi joutuminen voi johtaa etniseen vähemmistöön kuuluvan ihmisen vetäytymiseen yhteiskunnasta. Rasisminvastaisella toiminnalla halutaan ehkäistä etnisten vähemmistöjen syrjäytymistä. (SPR 2011c.) Rasisminvastaisen kampanjan tavoitteena on myös herättää keskustelua rasismista ja tarjota tietoa rasismista Suomessa. (SPR 2011b.)

1.2 Ennakkoluulot, stereotyyppit ja asenteet

Iso jytky, nyt tömisee tanner,
väitän, että päitänne kiristää vanne,
ne yskivät kuiskivat sanovat manne,
sanokaa reilusti sanottavanne!

Ennakkoluulot on syväl ja sitkeäs,
itkevät, niitä on vaikea kitkeä...
Kunhan pysyt vain omana itsenäs,
me ei haluta kuulla sun mannevitsejäs!
(Paleface 2011.)

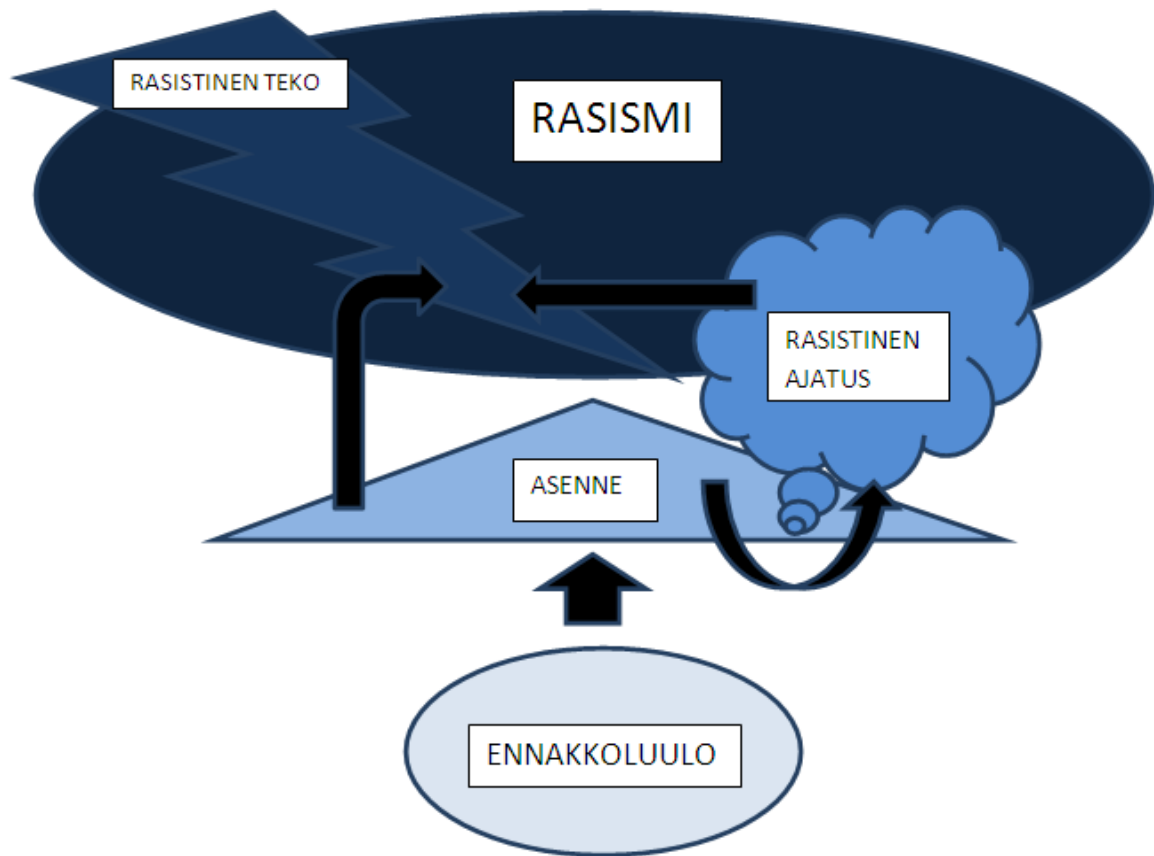
Ennakkoluuloja ja asenteita on meillä kaikilla. Ne ovat ihmiselle luontainen tapa hahmottaa maailmaa. Niiden avulla tulkitaan ympäristöä, ohjataan käyttäytymistä sosiaalisissa tilanteissa ja jäsenetään kokemuksia. (Erwin 2005, 9.) Kaikilla on ennakkoluuloja, niin syntyperäisellä suomalaisella kuin maahanmuuttajalla, yhtäläillä sinulla, kuin minullakin. Ei siis ole syyllistäväää tai ennakkoluuloista pyytää ihmisiä luopumaan ennakkoluuloistaan. (SPR 2010, 6.)

Asenteilla on eri tarkoituksia eli funktioita, kuten tiedollinen funktio. Asenteet tekevät maailman ymmärrettävämmäksi tarjoamalla viitekehyksen asioille, ilmiöille ja tapahtumille. Tällaiset tietorakenteet ovat välttämättömiä, mutta eivät välttämättä aina osu oikeaan. Virheellisimmillään ne voivat olla hyvinkin haitallisia. Stereotyyppiat ovat ennakkoluuloisten asenteiden tiedollinen rakenneosa. Informaatiota voidaan käsitellä yksinkertaisemmin turvautumalla muutamiin nyrkkisääntöihin ja ominaisuuksiin, mutta se tapahtuu usein tarkkuuden kustannuksella. Ihmisiä ja tilanteita luokitellaan tällöin samanlaisiksi vain muutaman todellisen tai kuvitellun ominaisuuden perusteella, eikä havaita eroavaisuuksia. Suurin osa ”tiedosta” perustuu tuolloin vain muutamaankin viiteeseen ja loput pelkkiin päätelmiin. (Erwin 2005, 19.) Kun tällainen virheellinen tieto ohjaa ajattelua ja käyttäytymistä voivat seuraukset olla tuhoisat.

Miksi stereotyyppiset ennakkoluulot, rasistiset asenteet ja ajatukset ovat epätoivottuja ja jopa vaarallisia? Eivätkö ihmiset saa ajatella asioista, mitä haluavat? Ennakkoluuloista voi muodostua hyvinkin pysyviä asenteita, jotka taas ohjaavat ajatteluamme ja käyttäytymistämme. Jos annamme etnisiä vähemmistöjä kohtaan tuntemiemme kielteisten ennakkoluulojen kehittyä asenteiksi, voivat ne johtaa rasistisiin ajatuksiin ja ikäviin, jopa rikollisiin tekoihin. Rasistisessa rikoksessa joku joutuu uhriksi etnisen, ”rodullisen”, uskonnollisen, kulttuurisen tai kansallisen alkuperänsä vuoksi. Etnistä syrjintää ja rasistisia rikoksia esiintyy myös Suomessa. (Jaakkola 1999, 170-171; Joronen ym. 2006, 17-18.)

Tiedostamattammekin saatamme näiden asenteiden perusteella sulkea jonkun pois joukosta, jättää huomiotta tai viestiä eleillämme tai ilmeillämme negatiivisia asenteita. Ennakkoluulot konkretisoituvat näin lopulta käytökseksi ja teoiksi. Jo rasistiset ajatuksetkin ovat rasismia, vaikkeivät ne johtaisikaan tekoihin. Asenteiden ja ajatusten raja ei ole selvä, vaan ne sekoittuvat toisiinsa. Laatimani kaavion avulla havainnollistan ennakkoluulojen kehittymisen rasistisiksi teoiksi ja ajatuksiksi.

Kaavio 1: Kuinka ennakkoluulot voivat johtaa rasismiin.

1.3 Luovu ennakkoluuloistasi kampanja

Suomen kielessä on sanonta ”seura tekee kaltaisekseen”, ja viime aikoina olen huomannut tuon sanonnan todella pitävän paikkansa: yhteiskunnassa laajalti hyväksytyt mielipiteet vaikuttavat vähä vähältä tuossa yhteiskunnassa elävien ihmisten käsityksiin. Joskus tämä tapahtuu niin vaiivihkaa, että ihminen ei itse huomaa mitään. (Latiševa 2010, 232-233.)

SPR:n rasisminvastaisen kampanjan pääviesti on ”Luopumalla edes yhdestä ennakkoluulostasi rakennat moniarvoista ja ympäristöltään ystävällistä Suomea”. (SPR 2011b.) Rasisminvastaisella viikolla Punaisen Ristin vapaaehtoiset eri puolilla Suomea vastaanottavat ihmisten paperille kirjoittamia ennakkoluuloja punaisiin roskasäiliöihin. Punainen on ongelmajätteen tunnusväri – ennakkoluuloja ei kierrätetä! Ennakkoluuloista luovutaan aina yksityisesti, mutta ihmisillä on mahdollisuus keskustel-

la paikalla olevien vapaaehtoisten kanssa, niin halutessaan. Paperille kirjoitettuja ennakkoluuloja ei tarvitse näyttää kenellekään, eikä papereihin kirjoiteta nimiä. Ennakkoluulot kerätään ongelmajätessäiliöön ja ne tuhotaan kampanjan tai tapahtuman päätteeksi. Tuhoamistapoja on erilaisia: toimittaminen ongelmajätelaitokselle, silppuri, yhteistyö paikallisen jätteiden kuljetusyhtiön kanssa tai polttaminen. Tärkeintä on, että ennakkoluuloistaan luopunut henkilö kokee luopuneensa ennakkoluulostaan. (SPR 2011b.)

Vuonna 2011 SPR:n Rasisminvastaisen kampanjan tavoitteena oli puhua syrjintää ja rasismia kokeneiden, sekä moniarvoisen yhteiskunnan puolesta. Tavoitteena oli kannustaa ihmisiä tutkimaan omia ennakkoluulojaan ja tarjota mahdollisuus luopua ennakkoluuloista. Vapaaehtoisia kannustettiin mukaan toimimaan rasismia ja syrjintää vastaan. Haluttiin järjestää tapahtumia, joiden tarkoitus on herättää ihmisiä torjumaan rasismia. (SPR 2011a, 3.) Liitteistä löytyy tarkempi listaus kampanjan puitteissa toteutetusta toiminnasta (Liite 7). Kampanjaan pystyy osallistumaan, vaikka olisikaan sattunut törmäämään ennakkoluuloja vastaanottaviin vapaaehtoisin roskiksineen. Kuka tahansa voi luopua ennakkoluuloistaan myös SPR:n nettisivuilla ja heittää ennakkoluulonsa virtuaaliseen roskakoriin. Vaikka näkyvin kampanjointi keskittyy rasisminvastaiselle viikolle, kampanjan nettisivut kehottavat toimimaan ympäri vuoden. (SPR 2011f.)

2 MITÄ VASTAAN KAMPANJOIDAAN?

Ai suvaitse suvaitsemattomuus?
 Rasismi on vakava riippuvuus, (---)
 pallo on rajaton ja vapaa liikkuvuus!

Sä et nähny, sä kuulit, just!
 Sä et tienny, sä luulit.
 Onks joku vieny sun duunit,
 riistäny sun vapauden
 ja rakentanu muurit?
 (Paleface 2011.)

Jotta ymmärretään, mitä kampanjalla on vastassaan, täytyy määritellä, mitä rasismi on. Lähden liikkeelle siitä, mille rasistinen ideologia pohjaa, ja mitä se tarkoittaa nykypäivänä. Kappaleen lopussa tarkastellaan sitä, minkälainen sija rasistisilla asenteilla on suomalaisten ajattelussa.

2.1 Vanha ja uusi rasismi

Olla musta ei ole luonnollinen tosiasia vaan sosiaalinen tosiasia. Tultuani Suomeen havaitsin, että tumma ihonväri herättää negatiivisia stereotyyppioita. Ei ole merkitystä sillä mitä teet, mitä sanot tai kuinka älykäs olet – yksinkertaisesti: ainoa asia, jolla on merkitystä, on ihonväri. (Iduozee 1996, 39.)

Rasistinen ideologia pohjautuu rotuoppiin (rasismi englanniksi on racism, race=rotu), jonka mukaan ihmiset voidaan jakaa syntyperänsä perusteella biologisiin ja sosiaaliin ominaisuuksiin pohjautuviin rotuihin. Näiden tieteellisesti pätemättömien ”rotujen” perusteella ihmisiä on jaettu hierarkkisesti eriarvoisiin ryhmiin. Toisten ihmisten ja ihmisryhmien on väitetty olevan arvoasteikossa korkeammalla, moraalisesti ja älyllisesti sekä kulttuurin suhteen ylivoimaisia, verrattuna toisiin ihmisiin ja ihmisryhmiin. (Joronen, Salonen 2006, 15-16 ; Miles 1994, 66-67; Jaakkola 2009, 64.) Rodun biologinen määrittelemine ja käsitys valkoisen rodun yliveraisuudesta olivat rasismien keskeinen sisältö 1800-luvulta 1900-luvun puoleen väliin saakka (Puuronen 2011, 11).

Rodullistaminen on tärkeä käsite nykyisen kulttuurisen rasismien ymmärtämiseksi (Puuronen 2011, 8). Rotujärjestelmä ei enää perustu rodun vanhaan, biologiseen merkitykseen vaan erilaisten etnisten ja kulttuuristen ryhmien rodullistamiseen (Puuronen 2011, 49). Rodullistamisprosessissa kulttuurille tai uskonnolle annetaan pysyviä piirteitä, joita voidaan käyttää poliittisesti hyväksi (Puuronen 2011, 21).

Ihmisillä on aina ennakkoluuloja minua, tässä yhteiskunnassa elävää muslimia kohtaan. Mitä tahansa yritän olla ja kuinka tahansa käyttäydyn, heillä on ennalta määrätty ajatukset minusta ja alkuperästäni. Ja se, mitä he ”tietävät”, on kulttuurini kielteiset puolet. (Sabour, 2003, 104.)

Rasistisen ideologian uudempi muoto korostaa ”rotujen” sijasta kulttuuriin perustuvaa erilaisuutta ryhmien välillä. (Joronen, ym. 2006, 16; Habib 2011, 5) Tällöin korostetaan kulttuurien erillään pitämisen luonnollisuutta, ja tulkitaan kulttuuri absoluuttisena ja muuttumattomana tekijänä. (Joronen, ym. 2006, 16.) Barker (1981) nimesi saman ilmiön uusrasismiksi (Miles 1994, 94-99). Ilmiö ei siis suinkaan ole suomalainen, eikä aivan uusikaan. Miles kuvailee uusrasismiksi nimettyä ilmiötä 1980 luvun Britanniasa: Maahanmuuton väitettiin tuoneen Britanniaan väestöryhmän, joka tuhosi kansakunnan kulttuurista yhtenäisyyttä. Kasvavan väestöryhmän pelättiin ”nielaisevan oman kansan” kulttuurin. (mt, 95.) Maahanmuuton on jopa väitetty syövyttävän hyvinvointiyhteiskunnan perustaa heikentämällä ihmisten välistä luottamusta, sosiaalista solidaarisuutta ja poliittisia liittoumia, jotka puolustavat hyvinvointivaltiota (Puuronen 2011, 257). Kovin lyhytnäköistä ja jopa naivia tämänkaltaisen ajattelutapa kuitenkin on, kahdestakin syystä.

Ensiksikin ajattelu, jossa rajat suljettaisiin, jotta maahanmuutto saataisiin pysäytettyä ja lopetettua pohjautuu epärealistiselle toiveelle siitä, että ihmiset pysyisivät paikallaan ja aika pysähtyisi. Lyhyessä ajassa suuresti muuttuneessa maailmassa hämentyneet ihmiset purkavat epävarmuuttaan ja pelkojaan maahanmuuttoon sekä maahanmuuttajiin. He saavat symboloida kaikkea outoa ja vierasta, josta halutaan päästä eroon. Tuttuihin tapoihin ja perinteisiin arvoihin takertuminen tuo turvallisuutta, jota muuttuvassa maailmassa on vaikea saavuttaa. (Keskinen, Rastas, Tuori 2009, 16-17.) On vaikea johtaa ongelmia siihen ideologiaan, jonka pohjalta toteutettu politiikka aiheuttaa esimerkiksi asunnottomuutta tai työttömyyttä. Rodullistettujen väestöryhmien erottaminen taas on helppoa. Rasismi helpottaa hahmottamaan olosuhteet, ristiriidat ja ongelmat niin, että niitä voi käsitellä, välttää ja suunnata toisaalle. Rasismi auttaa näkemään maailman järjellisenä – tosin virheellisesti, tarjoten poliittisen toimintastrategian. (Miles 1994, 120)

Toiseksikin kulttuuri on luonnollisesti monimuotoisempi ja joustavampi tekijä, kuin mitä kulttuurirasismi perustakseen vaatisi. Kulttuurit eivät ole selvärajaisia yksikköjä, ja esimerkiksi suomalaisuus on rakentunut monien erilaisten kulttuurien vaikutteista. (Joronen, ym. 2006, 16; Puuronen 2011, 255; Tomperi 2011.) Ongelmana kulttuurin tai suomalaisuuden suojelussa on yksinkertaisesti se, ettei puhdasta suomalaisuutta ole koskaan ollut olemassakaan. ”Suomalaisuutena” tuntemamme on syntynyt, kun

”suomalaiset” ovat ottaneet vastaan ja käyttöön muualta tulleita ideologioita, uskontoja ja käytäntöjä; muun muassa kristinuskon, teollistumisen ja tietoyhteiskunnan. (Lehtonen 2009, 113; Puuronen 2011, 255; Tomperi 2011.)

Pahimmankin rasistimellakoitsijan taustalta paljastuu yleensä sekava yhdysviivakombinaatio: saksalais-ruotsalais-norjalais-suomalainen. Jokainen meistä on kävelevä yhdysviivajono, josta tarvitsee raaputtaa pois vain uusimmat sukupolvet, ennen kuin löytää maahanmuuttajia. Minä ihmettelen tätä (---) kansan kultakalanmuistia, kun on kyse sen omasta historiasta. (Bakhtiari 2007, 213.)

Ihmiset eivät pysy paikallaan, eikä aika pysähdy. Emme voi palata johonkin myyttiseen yhtenäiseen kulttuuriin, jota meillä ei koskaan todellisuudessa ole edes ollut. Emme voi napsia globaalin maailman tai Euroopan Unionin tarjottimelta mikä kulloinkin on etujemme mukaista, ja samalla perusteetta väittää niiden asioiden, joista emme pidä, joita emme tunne, tai joita pelkäämme, mädättävän korin muutkin omenat. Meidän tulee opetella elämään tässä alati muuttuvassa maailmassa – ja Suomessa, eikä haikailla mennyttä, jonka muistot aika on kullannut ja jopa vääristänyt. Maahanmuuttovastaisuus on kenties lisääntynyt tai ainakin rasistiset äänenpainot vahvistuneet (Puuronen 2011, 270). Meidän tulee silti muistaa, että Suomessa käydään rinnakkain ja lomittain monenlaisia keskusteluja. Esimerkiksi valtamedian lisäksi on monia muitakin areenoja ja toimijoita, jotka osallistuvat maahanmuuttoa koskevaan keskusteluun. Erityisesti kansalaisjärjestöillä on tärkeä rooli aktiivisen yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitäjinä. (Keskinen, ym. 9-10.)

2.2 Rakenteellinen rasismi ja arkipäivän rasismi

Rasismia käsitellään lähiöbaarien farkkutakkimiesten perversiona, vaikka jokainen muualta tänne tuleva tietää, että systeemimme on läpeensä muukalaisvihamielinen. Kun rakenteellista syrjintää ei tunnisteta ja pureta, se luonnollistuu itsestäänselvyyksiksi. (Kontula 2010, 72.)

Kun halutaan tuoda esille, että rasismi on yhteiskunnan pysyvä ja pitkäaikainen piirre, voidaan puhua rakenteellisesta rasismista. Rakenteellisessa rasismissa ei ole kyse pelkästään yksilöiden tai ryhmien psykologisesta tai kulttuurisesta ominaisuudesta. On vaikea osoittaa, miten yhteiskunnan instituutioissa toimivien yksilöiden teot johtavat eri rotuihin tai rodullistettuihin ryhmiin kuuluvien henkilöiden erilaiseen kohte-

luun. Rakenteellinen rasismi jääkin yleensä piiloon. Rasistiset käytännöt voivat syntyä ja vahvistua sosiaalisten järjestelmien ja instituutioiden sisällä. Esimerkiksi lainsäädäntö ja erilaiset julkisten ja yksityisten instituutioiden käytännöt voivat synnyttää rakenteellista rasismia. (Puuronen 2011, 58-59; Joronen ym. 17.) Näin voi käydä, vaikka niissä toimivat ihmiset eivät olisikaan rasisteja. Rasismin vastustamiseksi ei riitä, että kiinnitetään huomiota rasistisesti toimiviin yksilöihin. (Puuronen 2011, 59.)

Rasismi ei ole pelkästään ideologia, eikä yhteiskunnan rakenteellisen tai institutionaalisen tason ilmiö, sitä esiintyy myös ihmisten arkielämän mikrotasolla. Tällöin voidaan puhua etnisestä syrjinnästä. Vuorovaikutuskäytännöt, joissa ihmiset asetetaan ihonvärin tai kulttuurin perusteella eriarvoiseen asemaan, ovat arkipäivän rasismia. Rasistisia piirteitä omaavia arkielämän ilmiöitä ovat esimerkiksi vitsit, käytetyt käsitteet, kasvokkaisen vuorovaikutuksen ilmeet ja eleet, sekä erilaiset tavat. Pahimmillaan tämä arkipäivän rasismi voi olla huomiotta jättämistä työ- tai muussa yhteisössä, syrjimistä työhönotossa, tai asunnon vuokraamisessa, tai jopa suoraa pilkkaamista tai nimittelyä. (Jaakkola 1999, 173; Puuronen 2003, 193; Joronen ym. 17.) Arkipäivän rasismi ilmenee useimmiten yksittäisten ihmisten toimintana ja ennakkoluuloina. Arkipäivän rasismissa rakenteelliset ja institutionaaliset käytännöt yhdistyvät ihmisten arkisiin tekoihin. Arkielämän rasismin ja institutionaalisen, rakenteellisen rasismin erottaminen ei suinkaan ole yksinkertaista. (Puuronen 2003, 193.)

Suomessa asuva venäläinen ystäväni meni kerran amerikkalaisen miehensä kanssa matkatoimistoon varaamaan matkaa Lappiin. Kun he pyysivät virkailijaa auttamaan hotellin valinnassa, virkailija sanoi, ettei suosittelisi erästä tiettyä hotellia, sillä siellä olisi paljon venäläisiä. Ystäväni mies, joka on valmistunut Harvardista ja jolla on merkittävä työ Suomessa, suhtautuu tähän kansallisuuskysymykseen aina hyvin henkilökohtaisesti. Hän suuttui toden teolla ja sanoi naisvirkailijalle: "Mainiota, varatkaa meille huone siitä hotellista." Sitten hän iski virkailijan eteen vaimonsa venäläisen passin. Virkailija oli häpeissään ja yritti pyydellä anteeksi. Hän selitti, että hotellissa oli toki myös paljon saksalaisia ja muitakin ulkomaalaisia. (Latiševa 2010, 86.)

2.3 Suomalaisten ennakkoluulot, asenteet ja rasismi

Vuonna 2009 Suomeen muutti noin 26 000 ihmistä. Tähän lukuun sisältyy 843 pakolaista sekä kuutisen tuhatta turvapaikanhakijaa. Samana vuonna Suomeen tuli väliaikaisesti töihin kymmeniä tuhansia. (Kontula, 2010, 16.)

Tiedän, että Suomi on hyvä maa, mutta se on hyvä vain suomalaisille. Tilastojen mukaan noin 98% Suomessa asuvista on suomalaisia. On oltava joku syy, miksi tässä maassa on niin vähän ulkomaalaisia. Tilaa maassa kyllä olisi, sillä siellä on Euroopan pienin väestötiheys: silti siellä ei ole tilaa joillekin ulkomaalaisille, varsinkaan venäläisille. Ainakaan siellä ei ollut paikkaa minulle. (Latiševa 2010, 227.)

Kuinka paljon suomalaisilla sitten on ennakkoluuloja, millaisia ovat asenteemme? Kuinka yleistä ovat rasismi, rasistiset ajatukset ja rasistiset teot? Euroopan komission vuonna 1997 julkaiseman tutkimuksessa suomalaisia pyydettiin arvioimaan omaa rasistisuuttaan. Tutkimuksen mukaan 10% suomalaisista piti itseään erittäin rasistisina. Suomalaiset olivat viidenneksi rasistisimpia eurooppalaisia. Sosiologi Magdalena Jaakkola käytti samaa mittaria vuoden 1998 tutkimuksessa. Tuolloin 12% suomalaisista piti itseään erittäin rasistisina. Asennetutkimuksen perusteella suomalaiset asenteet ulkomaalaisia kohtaan jyrkentyivät 1990-luvun alussa, mutta lieventyivät sitten ainakin vuoteen 2008 saakka. (Jaakkola 2009, 78; Puuronen 2011, 36-37.)

Puurosen mukaan, tämän jälkeiseltä ajalta ei vielä ole täysin vertailukelpoista ja luotettavaa tietoa (Puuronen 2011, 37). Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn julkaisussa kuitenkin todetaan, että uusimman tuloksen myötä suomalaisten maahanmuuttoasenteissa 2000-luvun aikana tapahtunut lientyminen on nyt nollattu ja palattu takaisin 1990-luvulle. Taitekohdaksi nimetään vuosi 2006, jonka jälkeistä aikaa leimaa asenteiden asteittainen tiukentuminen. (Haavisto, Kiljunen 2011, 86.) Myös Helsingin Sanomien teettämä tutkimus suhtautumisesta maahanmuuttajiin kertoo asenteiden jälleen koventuneen (Puuronen 2011, 37). EVA:n kansallisen arvo ja asennetutkimuksen mukaan vain neljännes (25%) helpottaisi ulkomaalaisten Suomeen muuttoa, vaikka sen tarpeellisuutta perusteltaisiin uhkakuvilla väestömme ikääntymisestä ja vähentymisestä. Näkemyksen, jonka mukaan maahanmuutto tuo maahamme hyödyllisiä kansainvälisiä vaikutteita, kiistää 43%. Näkemykseen yhtyy kolmannes, eli 33%. Seitsemän kymmenestä yhtyy näkemykseen, että suomalaisten tulisi tehokkaasti var-

jella kulttuurinsa omaleimaisuutta yhä lisääntyvää kansainvälistymistä vastaan. Väitteen torjuu joka viides (20%). (Haavisto, Kiljunen 2011, 86.)

Nämä asenteet heijastuvat myös siihen, millaista politiikkaa suomalaiset haluavat harjoitettavan. Kansalaisilta kysyttiin, miten erilaisten asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa verrattuna viime vuosina harjoitettuun politiikkaan. Niiden osuus, joiden mielestä ulkomaalaisten maahanmuuton edistämisen tulisi painottua nykyistä vähemmän, oli kasvanut huomattavasti (+17% yksikköä). Suunnilleen saman verran on kasvanut kehitysyhteistyölle nykyistä vähemmän painoa haluavien määrä (+16% yksikköä). (mt. 2011, 39, 42.) Nämä ajatukset ja asenteet konkretisoituivat perussuomalaisten menestymisenä kevään vaaleissa.

Jotain suomalaisten asenteista kertoo Perussuomalaisten kannatuksen huima nousu. Perussuomalaisten asenteista taas kertoo Helsingin Sanomien tuore tutkimus, jonka mukaan perussuomalaisten kannattajista 27 prosenttia, eli yli neljännes tunnistaa itsessään paljon tai melko paljon rasistisia piirteitä. Tämä on kaksinkertaisesti koko kansaan verrattuna. Vieläkin kuvaavampaa on, että perussuomalaisten kannattajista 51 prosenttia allekirjoittaa täysin tai osittain ajatuksen "joihinkin rotuihin kuuluvat ihmiset eivät kerta kaikkiaan sovi asumaan moderniin yhteiskuntaan". (Mykkänen 2011a.) Kaikkia perussuomalaisia äänestäneitä ei voi leimata rasisteiksi. Esimerkiksi EU-politiikka on ollut monilla pääasiallinen syy äänestää perussuomalaisia. EU:n vastustamisella ei ole välttämättä mitään tekemistä rasistisen ideologian kanssa. On silti naivia väittää, ettei Perussuomalaisten kansanedustajissa ja äänestäjissä olisi rasisteja. Usein tuntuu, että perussuomalaisiksi tunnustautuvat ja maahanmuuttokriittisiksi itseään kutsuvat, tahtovat tahallaan hämärtää käsitteitä. Rasismia väitetään maahanmuuttokriittisyydeksi ja törkeitäkin rasistisia ilmaisuja puolustellaan iljettävästi sananvapaudella.

Sosiologi Vesa Puuronen vertaili suhtautumista maahanmuuttajien työllistymiseen ja maahanmuuttajiin. Aineisto oli saatu ihmisten otettua kantaa Yhteisvastuukeräyksen haastaennakkoluulosi.fi sivustolla. Aineiston perusteella vastaajien selkeä enemmistö (62%) suhtautui maahanmuuttajien työllistymiseen tai maahanmuuttajiin joko varauksettoman myönteisesti tai ehdollisen myönteisesti. Kun epäselvät vastaukset vähennetään, luku nousee 73,4 prosenttiin. Kielteisesti suhtautuvia oli noin viidennes vas-

tauksista ja rasistisia noin yksi kymmenesosa. Tästä ei voida päätellä kuin se, että yhteisvastuukeräyksen kyselyyn vastanneiden joukossa ei ole suhteettoman paljon rasisteja. Lisäksi testissä todettiin avoimen kysymyksen jälkeen, että vain asialliset viestit julkaistaan, tämä todennäköisesti ohjasi vastaamaan ihmisiä asiallisesti. (Puuronen 2011, 245-246.) Vastaukset kuitenkin tarjoavat monipuolisen kuvan keväällä 2009 käydystä maahanmuuttopoliittisesta keskustelusta. Vastaajien enemmistö hyväksyy maahanmuuton ja maahanmuuttajien työllistämisen, kun taas pieni mutta äänekäs vähemmistö vastustaa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia. (Puuronen 2011, 253; Junkkari, Venäläinen 2011.)

Asennetutkimusten perusteella rasistisuutta selittäviä tekijöitä ovat ikä, sukupuoli, koulutustausta, puoluekanta ja kontaktien määrä maahanmuuttajiin. Korkeammin koulutetut olivat keskimääräistä vähemmän rasistisia. Vihreiden ja vasemmistoliiton kannattajat yleensä vastustivat rasistisia väittämiä, kun taas keskustan kannattajat hyväksyivät ne keskimääräistä useammin. Miehet, erityisesti yli 65-vuotiaat ja alle 18-vuotiaat, kannattivat rasistisia väittämiä enemmän, kuin muut haastatellut. (Jaakkola 1999, 4, 188-191; Jaakkola 2009, 76, 78; Puuronen 2011, 36-37; Haavisto, Kiljunen 2011, 88-89, 135-137.) EVA:n raportti toteaa naistenkin asenteiden olevan maahanmuuttoa kohtaan olevan nuivat, eivät vain yhtä torjuvat, kuin miesten (Haavisto, Kiljunen 2011, 45). Mitä vähemmän vastaajilla oli kontakteja maahanmuuttajiin, sitä vahvemmin he kannattivat rasistisia väittämiä. Sitä vastoin, mitä useampia Suomessa asuvia ulkomaalaisia tunnettiin henkilökohtaisesti, sitä enemmän korostettiin maahanmuuton myönteisiä seurauksia. (Jaakkola 1999, 4; Jaakkola 2009, 76, 78; Puuronen 2011, 36-37.) Maahanmuuttoon suhtautuminen vaihteli alueellisesti. Vuonna 2007 Helsingissä, Turussa, ja Tampereella maahanmuuttajiin suhtauduttiin myönteisemmin, kuin pienemmissä kaupungeissa ja maaseudulla. Tosin Vantaalla asenteet pakolaisia kohtaan olivat poikkeuksellisen kielteisiä. (Jaakkola 2009, 78; Haavisto, Kiljunen 2011, 89.)

Mielenkiintoisena vertailukohtana miltei joka toinen (46%) ilmoittaa tuntevansa itsensä yhä selvemmin paitsi suomalaiseksi, myös eurooppalaiseksi EVA:n arvo ja asennetutkimuksen mukaan. Neljä kymmenestä (37%) valitsee kuitenkin identiteetikseen edelleen supisuomalaisuuden eurosuomalaisuuden sijaan. (Haavisto, Kiljunen 2011, 33.) Asennetutkimukset ovat tärkeitä, sillä toistuvasti toteutettuina ne tuottavat tärke-

ää tietoa koko väestön asenteista ja niiden muutoksista (Puuronen 2011,37). Täytyy muistaa, että eri kansallisuusryhmiin suhtaudutaan Suomessa eri tavoin (Jaakkola 1999, 83-87; Joronen ym. 2006, 23; Muhammed 2011, 10; Markkula 2008, 5.) Harva maahanmuuttajakriitikko katsoo kieron esimerkiksi syntyperältään suomalaista pa-luumuuttajaa.

Tuoreen Helsingin Sanomien teettämän TNS Gallupin kyselytutkimuksen mukaan itsessään rasismia tunnistaa tai tunnustaa paljon vain kaksi prosenttia ja melko paljon kaksitoista prosenttia. Ympäröivästä yhteiskunnasta kirjataan paljon ankarampi arvio kuin omasta itsestä. Suomea vähintään melko rasisena maana pitää suuri enemmistö. Koska vain joka seitsemäs tunnistaa rasismia itsessään, on mahdollista, että sitä on myös muissa vähemmän kuin ajatellaan. Gallupin toimialajohtaja Juhani Pehkosen mielestä kyselyn tuloksista voisikin tehdä johtopäätöksen, että suomalaiset ajattelevat rasisisuuden olevan maassamme yleisempää kuin se ehkä todellisuudessa on. (Mykkänen 2011b.) Silti, tutkimusten mukaan noin puolet Suomessa asuvista maahanmuuttajataustaisista henkilöistä on kokenut rasismia jollakin elämänalueella (SPR 2011c, 4).

Se ei mielestäni ole ratkaisevaa, paljonko ihmiset tunnistavat tai tunnustavat itsessään rasismia. Jos ihmiset tunnistavat itsessään rasismia, he voivat myös tietoisesti kyseenalaistaa omat ennakkoluulonsa ja pyrkiä muuttamaan omia asenteitaan (Ulkoasiainministeriö 2000). Ratkaisevaa on se, hyväksyvätkö he nämä rasiset asenteet ja ajatukset itsessään, ja ajattelevat rasismin olevan esimerkiksi luonnollista seurausta maahanmuuton lisääntymisestä. Vai tunnistavatko he rehellisesti itsessään jotain, mitä he eivät hyväksy, eivätkä halua toteuttaa, ja josta he haluavat luopua.

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Toteutin työn pääasiassa kesän ja kuluneen syksyn aikana, työtahdin tiivistyksen loppua kohti. Seuraavassa kerron tarkemmin mistä lähdin liikkeelle, ja miten käytännössä toteutin tämän työn. Pohdin myös ketkä työstä hyötyvät.

3.1 Miksi tämä työ tehtiin?

Keskustelu monikulttuurisuudesta, maahanmuutosta ja rasismista on vilkastunut Suomessa viime vuosina (Puuronen 2011, 7). Rasistiset näkemykset ja niitä esittävät tahot, kuten poliitikot, ovat saaneet valtaa keskustelussa, esimerkiksi suosittujen blogien kautta (Puuronen 2011, 209). Rasistisuus tuntuu lisääntyneen, ja törkeidenkin mielipiteiden esittäminen on käynyt yleisemmäksi. Välillä vaikuttaa, että myös hyväksyttymmäksi. Aihepiirinä rasismi ja sen vastainen työ ovat siis erittäin ajankohtaiset. Tämä oli yksi syy, miksi halusin tehdä opinnäytetyön tästä aiheesta. Etsiessäni tilaajaa, jolle tehdä opinnäytetyön tästä aiheesta, oli alkuperäinen tarkoitukseni tehdä ensin työharjoittelu rasisminvastaisen tai monikulttuurisen työn parissa ja jatkaa siitä sitten opinnäytetyöhön. Tämä ei kuitenkaan toteutunut. Onneksi sain SPR:n opinnäytetyöni tilaajaksi ja pääsin tekemään tämän työn.

Suuri hyöty työn tekemisestä koitui jo pelkästään itselleni. Sain mahdollisuuden syventyä aihepiiriin kunnolla. En voi tietää, millainen tästä työstä olisi tullut, jos olisin itse ollut mukana Luovu ennakkoluuloistasi –kampanjassa, tai jos kokemukseni ja tietoperustani olisi ollut ennestään vahvempi. Toisaalta vaikka tietoperustani rasismista ja sen vastaisesta työstä olisi voinut olla vankempi ja laajempi, niin kampanjan face to face -toteutustapa oli tuttu. Pystyin helposti hahmottamaan, minkä luonteisia toteutetut tempaukset olivat. Myös vapaaehtoisvoimin pyöritettävät järjestöt ja kampanjat olivat tuttuja. Vapaaehtoisilla oli iso rooli tässä kampanjassa, ja myös opinnäytetyöni toteutuksessa.

SPR ei ole aiemmin kartoittanut Luovu ennakkoluuloistasi –kampanjassa toimineiden vapaaehtoisten kokemuksia ja näkemyksiä vastaavalla tavalla. Myöskään opinnäytetöitä ei ole aiheesta tehty. SPR hyödyntää opinnäytetyötäni ja sen tuloksia kehittäessään rasisminvastaista toimintaansa entistä tarkoituksenmukaisemmaksi sekä vaikuttavammaksi. Tilaaja esitti alussa toiveen, että vapaaehtoisten perehdyttäminen olisi yksi keskeisistä tarkastelun kohteista. Vapaaehtoisten kiitosten ja kritiikin pohjalta esitän konkreettisiakin kehitysehdotuksia. Seuraavissa kappaleissa tulen kertomaan mitä sain irti haastatellessani vapaaehtoisia. Esitän myös konkreettisia ehdotuksia,

joiden avulla toimintaa voitaisiin kehittää esimerkiksi paremmin vuoden ympäri jakautuvaksi. Myös SPR:n muut piirit ja osastot voisivat hyötyä, jos haluaisivat tehdä samantapaista tutkimusta ja kartoittaa esimerkiksi omien vapaaehtoistensa kokemuksia. Tuolloin esimerkiksi valmiiksi mietittyjä ja käytettyjä haastattelukysymyksiä voisi hyödyntää. Tarkastelen asioita tapaustutkimukselle tyypillisesti yhteen kampanjaan pohjaten. Työllä on silti mahdollisuus palvella koko ammattialaa sikäli, että sekä pohjatietoa että tuloksia voidaan soveltaa kaikkeen rasisminvastaiseen työhön. Työllä voi ajatella olevan merkitystä koko toimialalle myös siksi, että SPR:n rooli rasisminvastaisessa ja monikulttuurisessa työssä on niin suuri.

3.2 Perustan rakentaminen

Aloitin työn keskustelemalla tilaajan edustajien, eli pakolais- ja monikulttuurisuustyön suunnittelija Pirjo Vesalan ja Helsingin ja Uudenmaan piirin pakolais- ja monikulttuurisuustoiminnan suunnittelija Vesa Kukkamaan kanssa siitä, mitä he haluaisivat minun saavan opinnäytetyöni avulla selville. Pehdyin SPR:n nettisivuihin ja materiaaleihin ja rakentaakseni kokonaiskuvan kampanjasta ja järjestöstä. Aloitellessani opinnäytetyön parissa kouluni Humak järjesti Kenen vastuulla globaalikasvatus –seminaarin toukokuun lopulla. Huolenaihe oli Rasismi ja viharikokset, sekä maahanmuuttopolitiikan ja kehitysyhteistyön tulevaisuus. Seminaarissa pohdittiin yhdessä järjestö- ja nuorisotyön toimijoiden kanssa, mitä Suomessa on tapahtumassa ja mitä toimijat voivat tässä tilanteessa tehdä. Tämä oli hyvä startti työlleni. Oli antoisaa pohdita yhdessä muiden oppilaiden, opettajien ja alan ammattilaisten kanssa nykytilannetta ja sitä, mitä pitäisi tehdä. Syyskuun alussa osallistuin SPR:n järjestämään Kotoutuminen ja kolmas sektori -seminariin kuunteluoppilaana. Tarkoitukseni oli laajentaa kuvaa SPR:n tekemästä monikulttuurisuustyöstä ja aihepiiristä ylipäänsä. Sen suhteen mielenkiintoinen seminaari ajoi asiansa hyvin.

Varsinaisen kirjallisen tietoperustan rakentamisen aloitin lukemalla aiheesta kirjoitettuja kirjoja. Suunnittelin käyttäväni lähteitä monipuolisesti tieto- ja oppikirjallisuudesta lehti- ja nettiartikkeleihin, sekä graduista ja opinnäytetöistä kevyempään materiaaliin, romaaneihin. Luin niin ulkomaalaisia kuin kotimaisiakin tieto- ja oppikirjoja, uusia sekä vanhempia. Luin myös kesän aikana kevyempänä vastapainona sekä suomalais-

ten että ruotsalaisten maahanmuuttajien kirjoittamia romaaneja, sekä muita ajankoh-
taisia aiheeseen liittyviä ja aihepiiriä sivuavia kirjoja. Pysin koko työn ajan aktiivisesti
seuraamaan asiaa koskevaa uutisointia netissä ja lehdissä. Opinnäytetöihin ja gra-
duihin perehtymisen rajasin ajankäytön takia niin, että tutustuin vain netin kautta löy-
tyviin töihin.

Yhdessä tilaajan ja ohjaavan opettajani kanssa suunnittelin työn toteutusta. Aihe oli
aluksi turhan laaja ja rajaamaton. Päädyimme siihen, että kyseessä on tapaustutki-
mus. Vaikka aihepiiri rasisminvastainen kampanjointi ja ihmisten asenteisiin vaikut-
taminen oli laaja, niin tapaus eli SPR:n kampanja rajasi näkökulmaa. Tapasin tänä
vuonna kampanjassa toimineen ja siitä muun muassa arvioinnin laatineen kampanja-
avustaja Taina Tyrväisen kesäkuun puolessavälissä. Häneltä sain paljon hyviä vink-
kejä esimerkiksi siihen, mitä kysyä vapaaehtoisilta. Hänen kanssa käymäni keskuste-
lu myös auttoi minua hahmottamaan kampanjaa ja sen toteutusta paremmin. Harkit-
sin, että olisin tehnyt vapaaehtoisten haastattelun jälkeen vielä asiantuntijahaastatte-
lun, jossa olisin haastatellut Tainaa. Valitettavasti tähän ei aika riittänyt. Vertaistukea
ja –oppia tarjosivat kouluni opinnäytetyöpajat ja seminaarit, livetapaamiset ja verkko-
työskentely, sekä minipajat, eli tapaamiset ohjaavan opettajani ja muiden samanta-
paisista aihepiireistä työtä tekevien opiskelijatovereiden kanssa. Lähetin työstäni
myös väliversioita tilaajalle sekä opettajalle, ja hyödynsin saamiani kommentteja
työni viimeistelyssä.

3.3 Haastattelujen toteuttaminen

Tarkoituksena oli selvittää millaisia kokemuksia vapaaehtoisilla on kampanjassa toi-
mimisesta, ja mitä mieltä he ovat muun muassa siitä, miten rasismia vastaan tulisi
kampanjoida. Koska halusin saada selville, mitä vapaaehtoiset ajattelevat, tunsivat ja
kokivat, oli haastattelu luonnollinen valinta tiedonkeräysmenetelmäksi (Hirsjärvi, Re-
mes, Sajavaara 2007, 180). Kysymyksessä oli vähän kartoitettu tuntematon alue. En
tiennyt etukäteen vapaaehtoisten kokemuksista ja näkemyksistä mitään. Vastauksien
suuntaa oli vaikea arvioida. Haastatteluissa saatuja vastauksia oli helppo selventää
jo paikan päällä. Saatuja tietoja pystyttiin syventämään heti, eli pyytämään esimer-

kiksi perusteluja mielipiteille ja esittämään lisäkysymyksiä tarpeen mukaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 200.)

Kutsuin haastateltavaksi vapaaehtoisia, jotka olivat olleet tänä vuonna mukana Luovu ennakkoluuloistasi -kampanjassa. Sain Helsingin ja Uudenmaan piirin pakolais- ja monikulttuurisuustoiminnan suunnittelija Vesa Kukkamaalta osastojen yhteyshenkilöiden yhteystietoja. Lähetin kutsut haastatteluun näille kuudelle yhteyshenkilölle, ja pyysin heitä laittamaan minulle lisää heidän osastojensa vapaaehtoisten yhteystietoja. Osalta sainkin sähköpostiosoitteita, ja sain laitettua haastattelukutsun riittävän monelle vapaaehtoiselle. Lähetin haastattelukutsuun myöntävästi vastanneille haastattelukysymykset etukäteen sähköpostitse, jotta he pystyivät tutustumaan niihin etukäteen. Rasisminvastainen viikko oli maaliskuussa, ja haastattelut suoritettiin loka-kuussa. Aikaa tempauksista oli vierähtänyt, ja etukäteen lähetettyjen kysymysten avulla vapaaehtoiset pystyivät palauttamaan mieleen kokemuksiaan ja pohtimaan näkemyksiään jo ennen haastattelutilannetta. Näin haastattelu sujui nopeammin, eikä siinä vaiheessa tarvinnut käyttää aikaa miettimiseen. Osa haastateltavista olikin tehnyt muistiinpanoja haastattelukysymysten pohjalta, ja sain vapaaehtoisilta kiitosta kysymysten lähettämisestä etukäteen.

Määrittelen haastattelutapani tyypiltään puolistrukturoiduksi teemahaastatteluksi. Kysymykset oli mietitty etukäteen, mutta valmiita vastauksia ei ollut. Lisäkysymyksiä ja tarkennuksia tein tilanteen mukaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 203.) Jokainen haastattelu oli yksilöhaastattelu. Toteutin haastattelut yksin. Tein yhteensä seitsemän haastattelua, joista kuusi tein SPR:n ystävötoiminnan tiloissa Kampissa, ja yhden erään haastateltavan kotona. Nauhurin sain käyttöön koulun puolesta. Olin varautunut, että minulla oli omasta puolestani kaikkiin haastatteluihin aikaa käytettävissä tunnista puolelta. Nopein haastattelu kesti noin 25 minuuttia ja pisin noin tunnin, useimmat siltä väliltä. Olin odottanut, että haastatteluihin menisi enemmän aikaa, sillä kysymyksiä oli paljon. Jotkut puheliaimmista haastateltavista eivät tosin omien kiireidensä puolesta pystyneet antamaan haastatteluun enempää aikaa, vaikka juttua olisi selvästi riittänyt enemmänkin.

Tavoitteena oli saada vähintään viisi, mieluiten kymmenen haastattelua. Olin suoraan yhteydessä kolmeentoista kampanjassa toimineeseen vapaaehtoiseen. En saanut

enempää yhteystietoja pyynnöistä huolimatta; kaikkien osastojen yhteyshenkilöt eivät laittaneet osastojensa vapaaehtoisten yhteystietoja. Sain tehtyä seitsemän haastattelua, eli minimitavoite saavutettiin. Haastateltavilla oli kokemuksia yhteensä neljästä eri tempauksesta, joita kampanjan puolesta järjestettiin rasisminvastaisella viikolla. Yksi haastattelemistani vapaaehtoisista oli ollut kahdessa tempauksessa. Yksi vapaaehtoinen oli ollut mukana kampanjassa aiempinakin vuosina. Kaikki muut tulivat tänä vuonna mukaan ensimmäistä kertaa. Kaikki haastattelemanii vapaaehtoiset olivat olleet mukana muussakin SPR:n toiminnassa Luovu ennakkoluuloistasi -kampanjan lisäksi.

Pyysin kuudelta vapaaehtoiselta vastauksia kysymyksiin sähköpostitse, mutta en saanut vastauksia heistä yhdeltäkään. Heistä kaksi ei pystynyt osallistumaan ja neljä ei vastannut haastattelukutsuun lainkaan. Näille neljälle laitoin sähköpostitse kutsun haastatteluun neljä kertaa, joissa viimeisessä laitoin liitteeksi myös haastattelukysymykset ja pyysin vastauksia sähköpostitse, ellei haastattelutapaaminen onnistu. Minulla ei ollut näiltä henkilöiltä muita yhteystietoja, kuin sähköpostiosoitteet. En lähtenyt selvittämään heidän puhelinnumeroitaan, sillä tiesin jo saavani haastatteluja yli suunnitelmassani olevan minimimäärän. Lopun liitteistä löytyy sähköpostihaastattelun kysymykset (liite 5). Kysymykset ovat samat, mitä esitin livehaastatteluissakin, mutta sähköpostihaastatteluun yritin avata kysymykset mahdollisimman hyvin, ettei epäselvyyksiä olisi, eikä lisätarkennuksia tarvittaisi. Liitteestä käy ilmi, mitä kaikkea haastatteluissa kysyin.

3.4 Aineiston käsittely

SPR:llä on yhteensä 12 piiriä, joista perehdyin Helsingin ja Uudenmaanpiirin kampanjaan. Osastoja on yhteensä 500, ja Helsingin ja Uudenmaanpiirissä osastoja on 42. Haastattelin seitsemää vapaaehtoista. Heitä oli yhteensä neljältä eri osastolta. Kokemuksia vapaaehtoisilla oli neljästä eri tempauksesta. Otos on aika pieni, vaikkakaan kaikki osastot eivät toteuttaneet tempausta. On mahdollista, että vastaukset ja tulokset olisivat olleet erilaisia, mikäli vastaajiksi olisi valikoitunut eri osastojen vapaaehtoisia, ja eri tempauksissa toimineita henkilöitä. Itse en valikoinut, minkä osas-

tojen, tai missä tempauksissa toimineita vapaaehtoisia haastattelin. Laitoin viestiä kaikille, kenen yhteystiedot sain.

Suoritettuani haastattelut lokakuun loppuun mennessä, aloin marraskuun alussa käymään keräämäni aineistoa läpi. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 26 sivua. Vertailin esiin nousseita asioita. Kävin läpi yhtäläisyyksiä ja eroja vapaaehtoisten kokemuksissa ja näkemyksissä. Pyrin löytämään vastauksia pääasiallisiin kysymyksiin, sekä huomaamaan yllättäen esiin nousseita asioita. Suoria lainauksia varten palasin haastatteluihin ja kuuntelin litteroimani kohdat uudestaan, saadakseni lainauksista tarkat ja totuudenmukaiset.

En voi sanoa aineiston saavuttaneensa saturaatiopistettä, eli kylläntyneen näiden seitsemän haastattelun myötä. Jokaisessa haastattelussa tuli esille jotain uutta, mitä muut eivät olleet sanoneet. Paljon samantapaisiakin vastauksia toki oli. (Hirsjärvi ym. 2007, 177.) Jo opinnäytetyön laajuus 15 opintopistettä asettaa tietyt rajat; aikaa työhön käytettäväksi ei ole määräänsä enempää. Tarkoituksena oli kaivaa suppealta alueelta syväälle eikä tyytyä vain raaputtamaan pintaa laajalta alueelta. Siksi on pidettävä huoli, että aihetta voi käsitellä riittävän syvästi ja perusteellisesti, eikä tarvitse yrittää sovittaa tekstiä määrättyyn pituuteen, vaikka asiaa olisi enemmän. (Hirsjärvi ym. 2007, 83.) Jos haastatteluja olisi ollut enemmän, olisi tämä ollut vaikeampaa. Aineiston käsittelyssäkin osa materiaalista rajautuu pois. On pakko tehdä valintoja, mitä kaikesta haastateltujen sanomasta opinnäytetyössä käsittelee. Rajaaminen ei ollut ollenkaan helppoa tai itsestään selvää.

Koin välillä ongelmalliseksi, etten tiedä esimerkiksi, mikä vapaaehtoisten esille tuomasta tiedosta on uutta ja mikä ennalta järjestön, ja kampanjan organisoijien tiedossa. Tai mitä he ovat jo pohtineet seuraavaa kampanjaa ajatellen. Suurena apuna olivat vuosien 2010 ja 2011 kampanja-arvioinnit. Litteroituani ja teemoiteltuani haastattelut, aloin tarkastelemaan esiin nousseita asioita ja vertaamaan niitä 2010 ja 2011 vuosien kampanja-arviointeihin. Vertasin arvioinneissa esiin nostettuja asioita omien haastattelujeni tuloksiin ja etsin toisiaan tukevia asioita ja toisistaan poikkeavia tuloksia. Pohdin eroja ja yhtäläisyyksiä. Pyrin vertaamaan teoretietoa, mediassa käytävää keskustelua ja keräämäni aineistoa.

4 VAPAAEHTOISTEN KOKEMUKSIA JA NÄKEMYKSIÄ

Kellään vapaaehtoisella ei juuri ollut huonoja kokemuksia ihmisten kohtaamisen suhteen. Eikä kovin paljoa kampanjaan ja sen toteutukseenkaan liittyen. Kritiikkiä tuli eniten tempauksen järjestämisen vaikeudesta, liian valmiiksi mietityistä tempauksista, sekä yksittäisen vapaaehtoisen vaikuttamismahdollisuuden puuttumisesta. Eri vapaaehtoiset nostivat kuitenkin esiin erilaisia asioita. Tästä voi päätellä, että epäkohdat ja puutteet ovat yksittäisiä. Ainutkaan yksittäisistä kritiikinkohteista ei noussut esiin kuin yhdestä tai kahdesta haastattelusta. Tämä on tosin selitettävissä silläkin, että otos oli pieni. Toisaalta työn tarkoitus ei ollutkaan selvittää kaikkien vapaaehtoisena toimineiden mielipidettä. Vaan saada tietoa siitä, minkälaisia kokemuksia pienellä satunnaisella vapaaehtoisjoukolla on ollut, ja minkälaisia näkemyksiä he tuovat esiin.

Aluksi kysyin vapaaehtoisilta, miksi he lähtivät mukaan kampanjaan. Viisi haastatelluista vapaaehtoisista sanoi syyksi sen, että heitä oli pyydetty mukaan. Tämä onkin tehokas keino saada ihmisiä mukaan vapaaehtoistoimintaan. Nylundin ja Yeungin (2005) mukaan suurin osa ihmisistä olisi valmis lähtemään mukaan vapaaehtoistoimintaan, jos heitä pyydetäisiin suoraan (Kuvaja, 2010). Henkilökohtaisen viestinnän onkin todettu olevan suostuttelun voimakkain muoto, ja se näkyy pätevän myös tässä (Erwin 2005, 125). Yksi totesi, ettei omien aikataulujensa takia pysty sitoutumaan pitkäksi aikaa mihinkään. Siksi tämänkaltaiset pienet projektit sopivat hänelle paremmin. Suomalaiselle vapaaehtoiselle onkin tärkeää se, että hän voi olla mukana omilla ehdoillaan, juuri niin paljon kuin haluaa, ehtii ja jaksaa. Rajoitteet ja vaateet vievät mielekkyyden toiminnasta. (Harju 2003, 41; Malvalehto 2009, 184.) Eräs vapaaehtoinen sanoi syyksi sen, että on ollut mukana aiempinakin vuosina. Hän halusi mukaan myös tänä vuonna muun muassa siksi, että Glorian tilaisuus on aina ollut niin hauska. Muut syyt olivat seuraavanlaisia:

- Ajattelin, että idea on hyvä, ja konserttiin on mielenkiintoista mennä kuuntelemaan musaa ja samalla tekemään kivaa kampanjaa.
- Lähdin mukaan mielenkiinnosta ja koin, että siitä olisi hyötyä.
- Tärkeä asia.

- Pidin tärkeänä ja mielenkiintoisena kampanjana.
- Ajattelin, että tämä olisi kiva järjestää meidänkin osastolla ja rupesin siksi järjestämään sitä meillekin.
- Vaikutti mielenkiintoiselta ja hauskalta jutulta.
- Ystävätoimintatyyppinen toiminta ei tunnu omalta.
- Rasisminvastustaminen on iso ja tärkeä juttu.
- Kampanja on hyvä ja idea loistava.

Vastauksista heijastuu se, mikä kansalaistoiminnassa on olennaista; toimitaan itsestä ulospäin, yhdessä ja yhteiseksi hyväksi. Vapaaehtoiset haluavat toimia sellaisten asioiden puolesta, joita he pitävät tärkeinä ja arvokkaina. (Harju 2003, 10, 21; Malvallehto 2009, 184.) Halu vaikuttaa asioihin ohjaa toiminnan pariin ja toivo paremmasta maailmasta saa ihmiset liikkeelle (Harju 2003, 40-41; Harju 2010, 45). Rasisminvastainen kampanja 2010 raportissa todetaan, että piirien valmius ei yltänyt hyvän motivaation tasolle. Haasteena oli ollut kampanjan mieltäminen nuorisopuolen kampanjaksi. (SPR 2010, 2.) Tätä ei ainakaan tutkimani piirin tämän vuoden vapaaehtoisten perusteella huomannut; haastateltujen ikä vaihteli parikymppisestä kuusikymppiseen. Ainoa tempauspaikka, jossa kohderyhmänä olivat olleet nuoret, oli Glorian rasisminvastainen konsertti.

4.1 Perehdytyksen kiitokset ja kehitysehdotukset

Koulutuksen tai perehdytyksen järjestäminen on järjestölle aina taloudellinen investointi. Mutta se jos mikä maksaa itsensä järjestötoiminnassa takaisin. Toteutuessaan koulutus vahvistaa yhdistyksen rakenteita, sekä lisää toiminnan tehokkuutta ja laatua. (Ilvonen 2007, 40.) Kaikki tempauksiin osallistuneet olivat käyneet perehdytyksen. Tosin yksi jo aiempina vuosina mukana ollut vapaaehtoinen ei ollut osallistunut perehdytykseen tänä vuonna. Vapaaehtoiset olivat pääsääntöisesti hyvin tyytyväisiä perehdytykseen. Moni koki saaneensa paljon apua tempauksiin valmistautumisessa, sekä konkreettista hyötyä käytännön tilanteissa. Kritiikkiä ja kehitysehdotuksia tuli myös. Kaikki perehdytystä koskeva kritiikki, kehitysehdotukset ja kiitokset löytyvät listattuina lopun liitteistä (Liite1 ja Liite 2). Eräs vapaaehtoinen kuvasi näin sitä hyötyä, jota perehdytyksestä hänelle oli:

”Se yhdenillan perehdytyskurssi autto mua aika paljon. (---) Se sit kyllä niinku helpotti sitä mun jännitystä, kun selvis, että täytyy sit vaan sen oman järkensä mukaan toimia, ettei oo kukaan muukaan sen viisaampi.”

Vapaaehtoiselle on tärkeää, että hän voi olla mukana juuri sillä tiedolla ja taidolla, joka hänellä on. Tavallisen ihmisen taidot ovat täysin riittävät vapaaehtoistoimintaan, eikä ole pahitteeksi muistuttaa ujostelevia vapaaehtoisia siitä. (Harju 2003, 41; Malvalehto 2009, 184.) Yksi vapaaehtoinen olisi toivonut, että perehdytyksessä olisi puhuttu enemmän rasismista, ja siitä, miksi on niin tärkeää vaikuttaa ennakkoluulojen vähentämiseen. Kampanjan projektisuunnitelmassa todetaan, että vapaaehtoisten perehdyttäminen tarkoittaa sitä, että SPR pääsee levittämään laajalle joukolle tietoa rasismin haitoista. Näin edistetään yhdenvertaisuutta niin organisaation toimijoiden, kuin laajemminkin yhteiskunnan keskuudessa. (SPR 2011c, 5.) Jotta tämä toteutuu, täytyy ehkä panostaa teoriapuoleen hieman enemmän. Toivetta ei tosin tuonut esiin, kuin yksi haastatelluista. Tästä ei kuitenkaan vielä voi päätellä käsitteleekö perehdytys tarpeeksi rasismia ja vaikuttamisen tärkeyttä. Voihan olla, että muilla vapaaehtoisilla vain oli niin vahva tietopohja ennestään, etteivät he osanneet kaivata syvällisempää perehdytystä tältä osin. Lähtökohtaisesti ei voida olettaa, että niin on. Kampanjassa toimiminen on kaikille avointa.

Eräs vapaaehtoinen totesi yllättyneensä, että ylipäänsä järjestettiin mitään perehdytystä.

”Sen jälkeen alko vähän pelottaa, että mitäkähän tästä oikeesti tulee, että onko tämä nyt näin vaikeeta, saakohan ketään edes pysäytettyä. Mutta se Glorian tapahtuma olikin niin erilainen, ettei pystynyt niitä (harjoiteltuja repliikkejä) oikein hyödyntää.”

Varsinaista purkutilaisuutta ei tempauksissa mukana olleille ole järjestetty jälkeensä, eikä kukaan haastattelemistani vapaaehtoisista ollut jäänyt sellaista kaipaamaan. Eräs vapaaehtoinen pohti, että perehdytyksessä olisi hyvä mainita, että tarvittaessa tukea on mahdollista saada tempausten jälkeen. Aihe on, ellei tulenarka niin ainakin kuumia tunteita puolesta ja vastaan herättävä. On hyvin mahdollista, että ikäviä, ahdistavia ja jopa vaarallisia tilanteita voi syntyä kampanjoitaessa aihepiirissä. Eräs vapaaehtoisista tuumasi, ettei yhteistä purkua piirikohtaisesti olisi ehkä järkeväkään miettiä, saati toteuttaa. Mutta osasto- ja ryhmäkohtaisesti sellaiset saattaisivat

olla tarpeen. Kampanjan nettisivuillakin osastoja ohjeistetaan kerääntymään lopuksi yhteen ja pohtimaan, miten tapahtuma heidän mielestään sujui (SPR 2011b). Ilmeisesti osastot eivät kuitenkaan välittäneet tietoa tästä mahdollisuudesta vapaaehtoisille.

4.2 Miten vapaaehtoiset kokivat ennakkoluulojen vastaanottamisen?

”Tuijottakoot. Mulla ei ole mitään hävettävää”, Bahar sanoi ja katseli ympärilleen nähdäkseen, oliko kukaan ylipäänsä huomannut heitä ja heidän vierasta kieltään. Hän oli odottanut sitä ja tullut paikalle iranilainen ylpeys kilpenään. Ihmiset olivat kuitenkin liian humalassa tai vain liian iloisia välittääkseen heistä. Mutta jos etsii ennakkoluuloja tarpeeksi kärsivällisesti, niitä kyllä löytää. Ja Bahar oli päättänyt, että koko paikka suorastaan kuhisi ennakkoluuloja. Oli vain ajan kysymys, koska ne paljastuisivat. Pian ilmaantuisi epäilemättä jotain. (Bakhtiari 2007, 33-34.)

Kysyin vapaaehtoisilta, oliko ohikulkeviin ihmisiin helppo vai vaikea ottaa kontaktia. Toiset kokivat ihmisten lähestymisen helpoksi, toiset vaikeaksi. Siihen ovat voineet vaikuttaa monet henkilökohtaiset ja tilannesidonnaiset asiat. Missä tempaus on järjestetty, onko tämänkaltaista kampanjointikokemusta ennalta, millaista porukkaa on sattunut olemaan liikenteessä, ja niin edelleen. Toiset kokivat hyötynensä perehdytyksen avausrepliikkien harjoittelusta, toiset eivät. Esimerkiksi Glorian konsertissa kaikki eivät kokeneet harjoiteltujen repliikkien olevan hyviä keskustelunavauksia.

Muutama vapaaehtoinen sanoi yllättyneensä siitä, että niin monet ihmiset jäivät kirjoittamaan ennakkoluulonsa. Esimerkiksi Herttoniemen kauppakeskuksen tempauksessa jotkut halusivat miettiä asiaa kaupassa käynnin ajan, palatakseen sen jälkeen kirjoittamaan ennakkoluulonsa ylös ja heittääkseen ne sitten roskiin. Samoin Helsingin yliopistolla jotkut halusivat pohtia omia ennakkoluulojaan esimerkiksi ruokailun ajan, ja palata vasta sitten luopumaan niistä. Ilahdusta oli herättänyt myös se, että jotkut kirjoitettuaan vain yhden ennakkoluulon, olivat palanneet takaisin tajuttuaan jonkun toisenkin ajatuksensa olevan ennakkoluulo ja halunneet luopua myös siitä. Nämä esimerkit osoittavat sen, että ihmiset tarvitsevat tämänkaltaisia mahdollisuuksia käsitellä aihetta. Eräs vapaaehtoinen sanoi suorastaan yllättyneensä, etteivät ihmiset alkaneetkaan vaalien alla puhua politiikkaa. Racististen kommenttien ja rektioi-

den vähyys yllätti myös monet. Senkaltaiseen suhtautumiseen oli varauduttu, mutta usein jopa turhaan. Toki niitäkin kommentteja osa vapaaehtoisista joutui kohtaamaan. Rassistisimpia mielipiteitä esittäviä henkilöitä eivät vapaaehtoiset saaneet luopumaan ennakkoluuloistaan. Useampikin ohikulkija oli todennut omaavansa ennakkoluuloja perussuomalaisia kohtaan.

Ennakkoluulojen kerääminen ja ihmisten ”ravistelu” oli koettu myös hauskaksi. Monen ennakkoluuloistaan luopuneen ihmisen kanssa ei kuitenkaan syntynyt minkäänlaisia keskusteluja, vaan ihmiset pohtivat ennakkoluulojaan esimerkiksi perheidensä tai kavereidensa kanssa. Jotkut vapaaehtoiset yllättyivät siitä, kuinka moni sanoi, ettei heillä ole mitään ennakkoluuloja. Oman muissa yhteyksissä kertyneen kampanjointikokemukseni pohjalta veikkaan, että osa ohikulkeneista sanoi niin vain päästäkseen jatkamaan matkaansa.

4.3 Kampanja vapaaehtoisten näkökulmasta

Vuoden 2011 rasisminvastaisen kampanjan arvioinnissa todetaan Luovu ennakkoluuloistasi konseptin jakavan mielipiteitä. Osa piireistä oli sitä mieltä, että kampanjan konseptia tulisi muuttaa. (SPR 2011h, 7.) Kukaan haastattelemistani vapaaehtoisista ei ollut tätä mieltä, päinvastoin. Vapaaehtoiset olivat pääsääntöisesti oikein tyytyväisiä Luovu ennakkoluuloista kampanjaan. He muun muassa kehuivat ideaa omaperäiseksi ja vähän käytetyksi.

”Tää on ihan kekseliäs tää roskisjuttu.”

”Kyl musta olis hyvä, että tätä yritettäis pitää sellasena jokavuotisena tapahtumana.”

”Kyl se mun mielestä on tärkeä kampanja ja puoltaa ihan paikkaansa.”

”Toi on silleen helppo toteuttaa ja halpa toteuttaa.(---) Mun mielestä toi oli ihan kiva kuitenkin. (---) Mun mielestä tää on ihan hyvä juttu, että toivottavasti ens vuonna ainakin jollain tavalla taas järjestetään.”

”Siinä oli, että sä pystyit netissä luopumaan ennakkoluuloista tai sit osallistumaan näihin tapahtumiin, että siinä oli erilaisia vaihtoehtoja.”

”Mun mielestä tää kampanja on tosi hyvä, ja se ros kis ideana on aivan loistava.”

”Ehkä mitä oon kokenu, ni se on kuitenkin ehkä semmonen, mikä ei oo vielä jotenkin hirveen käytetty.”

Joidenkin piirien mielestä juuri tällä konseptilla on helppo lähestyä osastoja ja vapaaehtoisia. Kampanja oli heidän mielestään viimein lyömässä läpi. Osastot ja vapaaehtoiset olivat oppineet tuntemaan kampanjan ja lähtivät entistä innokkaammin mukaan toteuttamaan sitä. (SPR 2011h, 7) Keräämäni aineisto tukee tätä. Kukaan vapaaehtoisista ei esimerkiksi ollut sitä mieltä, ettei voisi lähteä ensi vuonna uudestaan:

- Jos ei olisi mitään muuta tekemistä, voisin lähteä, mutta en varmaan lähde, sillä uusiakin tulijoita varmaan on. Annetaan heille tilaa.
- Tapahtuman jälkeen olin innoissani lähdössä ensi vuonna uudestaan. Katsotaan, jos aikaa on, kun siirryn kokopäivätyöhön.
- Voisin mennä uudestaan ensi vuonna ja olla järjestävissäkin tahossa. Koska yhteiskunnallinen ilmapiiri on kova, on tärkeää toimia vasta voimana.
- Jos saisin vaikuttaa tempauksen suunnitteluun, voisin mennä ensi vuonnakin. Aihe on tärkeä, kun vihapuhe yleistyy.
- Voisin mennä ensi vuonna uudestaankin, ehkä tuttuun Glooriaan, tai sitten muualle.
- Jos olen Suomessa ensi vuonna, niin voisin lähteä mukaan.
- Oli ihan hauska nähdä ja kuulla, miten ihmiset mieltävät ennakkoluuloja, joten voisin mennä ensi vuonnakin uudestaan.

Vuoden 2011 rasisminvastaisen kampanjan arvioinnin mukaan osa piireistä koki, että ennakkoluuloja on vastaanotettu riittävän monta vuotta ja he kaipasivat tilalle tai rinnalle uusia toimintatapoja. Tähän eivät haastatteleman vapaaehtoiset yhtyneet. He toivoivat Luovu ennakkoluuloista kampanjan toteutuvan myös ensi vuonna. Toteutuksessa voitaisiin ottaa esille entistä paremmin alueelliset erot ja lisätä vapautta kampanjatavan valintaan. (SPR 2011h, 8.) On mahdollista, että yhtä kauan käytetty sama konsepti alkaa olla kulunut jossain pienemmällä paikkakunnalla, kun taas Helsingissä se on vasta lyömässä läpi. Pääkaupunkiseudulla tapahtuu niin paljon, että

täällä on vaikeampi herättää huomiota ja jäädä ihmisten mieliin. Sekin voi vaikuttaa, että suurin osa haastattelemistani vapaaehtoisista oli tänä vuonna ensi kertaa mukana. Eivätkä kaikki vapaaehtoisina toimineet olleet kuulleetkaan kampanjasta tätä ennen. Muutama vapaaehtoinen esitti kysymyksen, onko pakko vastaanottaa vain negatiivisia ennakkoluuloja? Kenties ihmiset, jotka jatkavat matkaansa huikaten ”Ei minulla ole mitään ennakkoluuloja” voisivatkin pysähtyä kirjoittamaan positiivisia ennakkoluuloja, tai vaikka terveisiä jollekin haluamalleen vähemmistöryhmälle. Toisaalta otin itse asian esille (katso liite 5, kysymys 42). Enkä voi olla varma, olisivatko vapaaehtoiset alkaneet pohtia ”positiivisempia” lähestymistapoja, ellen olisi sitä erikseen heiltä kysynyt.

Vuoden 2011 kampanjan arvioinnissa nostetaan esille ehdotus siitä, että kampanja alkaisi valtakunnallisesti hieman aiemmin, kuin osastokohtaiset kampanjat. Toivottiin myös, että jatkossa järjestettäisiin jokin hieman suurempi tempaus esimerkiksi pääkaupunkiseudulla. (SPR 2011h, 2.) Koska myös haastattelemistani vapaaehtoisista enemmistö toivoi myös suurempaa näkyvyyttä kampanjalle, olisi kenties järkevää, mikäli olisi jokin suurempi tempaus ensin, joka toisi näkyvyyttä kampanjalle. Tämän jälkeen vapaaehtoisia voisi olla helpompi saada mukaan, ihmisten ylipäänsä kiinnostuttua kampanjasta enemmän. Asian ollessa tutumpi kaikille, myös ohikulkijat jäisivät kenties helpommin juttelemaan vapaaehtoisten kanssa ja heittämään ennakkoluulojaan roskikseen. Toisaalta, jos ensin olisi pienempiä tempauksia ympäri kaupungin, ja viikon lopuksi suurempi tapahtuma, tempauksissa voitaisiin mainostaa tulevaa tapahtumaa. Siitä olisi tuolloin kuitenkin hyötyä vain paikkakunnalla, jossa isompi tapahtuma järjestettäisiin, ellei samanlainen metodi olisi käytössä ympäri Suomen eri piireissä. En kuitenkaan usko tämän olevan resurssien puolesta kovin todennäköistä tai mahdollista.

Eräs vapaaehtoinen toi esiin myös sellaisen näkökulman, ettei SPR:n tarvitsisi ehkä tehdä tätä kampanjaa yksin. Yhteistyö muiden järjestöjen kanssa voisi tuoda enemmän tuloksia, elleivät omat resurssit riitä tätä isompaan kampanjointiin. Myös tämän vuoden kampanjan arvioinnissa todettiin järjestöyhteistyön toimineen hyvin. Toivottiin, että sitä vahvistetaan ja kehitetään jatkossa. Raportissa suositeltiin myös, että jatkossa mukaan rasisminvastaiseen viikkoon kutsutaan lisää järjestöjä. (SPR 2011h,

9.) Samaa asiaa ajavien yhdistysten kumppanuus tuo toimintaan myös uusia ideoita ja lisää vapaaehtoisia tekijöitä (Ilvonen 2007, 41).

4.5 Muita huomioita

Vuoden 2010 kampanjan arviointiraportissa todettiin, että kannattaa puhua ennakkoluulojen vastaanottamisesta ja vastaanottajista. Eikä ennakkoluulojen kerääjistä tai keräämisestä, jotta kampanjaa ei sotkettaisi järjestön muuhun keräystoimintaan. (SPR 2010, 6) Tämä onkin järkevää ottaa huomioon. Käytännön esimerkkinä toimii hyvin se, että vuoden 2011 rasisminvastaisen kampanjan puitteissa tempaisseille vapaaehtoisillekin ihmiset olivat tulleet tarjoamaan rahaa pelkästään nähtyään SPR:n logot. Tähän tulisi valmistaa vapaaehtoisia jo perehdytyksessä. Turhaa säätämistä vähentäisi, jos olisi selvä linjaus. Joko rahaa otetaan vastaan, ja otetaan lipas mukaan, tai sitten rahaa ei oteta vastaan tyrkyttämisestä huolimatta.

”Sit siinä oli semmonen jännä juttu, että kun meillä oli ne Punasen Ristin liivit päällä ni todella moni, ehkä ainakin viistoista ihmistä niinku tarjosi meille rahaa! (---) Joku niinku lähti hakemaan meille lipasta, ja se ei ehtiny tulla sinä aikana, kun me siinä oltiin. (---) Ihmiset niinku todella tarjos sitä rahaa ja meillä ei ollut lipasta. (---) Punasen ristin tää tämmönen imago on paljo tää lipaskeräys.”

”Ihmiset oli vähän hämmentyneitä, että ai ettekste kerääkään rahaa. Monet heitti tyyliin, vaikka me sanottiin, että ei, ni sinne roskikseen rahaa.”

Kysyin vapaaehtoisilta, voiko kampanja tuottaa toivotun vastaisia tuloksia, eli vahvistaa rasistisia ennakkoluuloja. Pääosin oltiin sitä mieltä, että tämä kampanja tuskin sellaista tekee. Vaikka niihin, joiden rasistiset ajatukset ja ennakkoluulot ovat kaikista tiukimmassa, tuskin voidaan tällä – jos millään, kampanjalla vaikuttaa.

”No ei, mut ehkä se voi tavallaan antaa sit myös semmosta tilaa sanoa niitä ääneen. Niinku musta tää opiskelijapoika on erinomainen esimerkki, että ehkä hän ei ollu saanu sitä sanoa niinku kauheen monille eikaveripiirin jengille, ehkä hän ei ollu saanu ulkopuolisille tuoda tätä viestiään, selvästi. Mutta en mä usko, että se nyt muuten mitenkään lisää sitä. (---) Toisaalta siinä on ehkä itekin semmosessa adrenaliinikuohussa, että tuota en mä usko, että jos se pysyy vaan siinä keskustelun tasolla eikä muutu muuten kauheaksi se tilanne. Ehkä se on ihan hyvä paikka,

että siinä on joku joka kuuntelee ja voi väitellä vastaan. Mieluummin ehkä tämmöinen tilanne, kuin jossain hommafoorumilla, jossa sitä lietsotaan entisistä suuremmaksi. Että mieluummin semmosen ihmisen kanssa, joka on eri mieltä.”

Glorian konsertti jakoi mielipiteet vahvasti, toiset kehuivat tilaisuutta vuolaasti, mutta kritiikkikin oli kovaa.

- Ständillä oli liikaa vapaaehtoisia kerralla, eikä etukäteen sovituista vuorovaihtoista pidetty kiinni.
- Liian valmis ja etukäteen päätetty konsepti, vapaaehtoiset eivät saaneet osallistua suunnitteluun
- Vieressä koripallopelejä, tietovisa ei oikein voinut kilpailla sen kanssa.
- Oltiin syrjässä, ja vastapäätä korislaite, joka veti kaiken huomion ja porukan.
- Visan palkinnot olivat vaatimattomia, kynällä oli vaikea houkutella teini-ikäisiä osallistumaan.
- Tietovisan kysymykset olivat liian vaikeita, en olisi itsekään osannut vastata niihin.
- Joku räväkämpi lähestymistapa olisi ollut parempi, kun nuorten tapahtumasta oli kyse.
- Nuorekkaampi ja vauhdikkaampi juttu olisi toiminut paremmin.
- Tietokilpailu oli kuitenkin suositumpi, kuin roskisjuttu.

Vapaaehtoisten mielipiteet olivat ristiriitaiset, jopa yksityiskohtiin liittyen; tietovisaa keuhuttiin toisaalta tosi hyväksi juuri nuorille, toisaalta haukuttiin liian vaikeana ja epäkiinnostavana vaatimattomine palkintoineen. Kuitenkin vapaaehtoisten mielestä SPR:n paikka on olla mukana konsertissa. Kukaan ei esittänyt senkaltaisia mielipiteitä, ettei tapahtumaan kannattaisi osallistua.

Suorastaan yllätyin, miten vähän kampanjassa toimineet vapaaehtoiset olivat mietti-neet rasisminvastaista kampanjointia kokonaisuutena. Havahduin siihen tosiasiaan, että itse olen ollut vastaavanlaisissa face to face -kampanjoissa mukana vain koulu-aikana, eli jo aloitettuani yhteisöpedagogin opinnot. Rooli, jonka kautta olen ollut mukana, on ollut hyvin erilainen, kuin kenen tahansa vapaaehtoisen; työharjoittelija, projektinkehittäjä, järjestö-/ kansalaistoiminta-alan opiskelija ja tuleva yhteisöpedagogi.

Väistämättä olen ajatellut toimintaa tietystä viitekehuksesta, ja usein toiminnan arviointi on jollain lailla ollut olennaistakin, esimerkiksi, jotta olen voinut kirjoittaa raportin työharjoittelustani ja oppimistavoitteideni toteutumisesta.

Kysyin vapaaehtoisilta, millaisen rasisminvastaisen kampanjan he haluaisivat nähdä toteutuvan ensi vuonna, ja pitäisikö SPR:n jatkaa samoilla linjoilla. Olin odottanut, että viimeistään siinä kohtaa Luovu ennakkoluuloistasi –kampanja saa kritiikkiä ja kehitystoiveita, mutta myös vaihtoehtoisia kilpailevia ideoita ja ajatuksia. Näin ei kuitenkaan käynyt. Useampikin vapaaehtoisista totesi muiden rasisminvastaisten kampanjoiden näkyneen vain vähän ja jääneen tuntemattomiksi. Eikä täysin tyytyväisiä oltu tänäkään kampanjan näkyvyyteen. Haastattelemillani vapaaehtoisilla ei kuitenkaan ollut kysymykseen paljonkaan sanottavaa, vaikka olin lähettänyt kysymyksen heille etukäteen ennen haastattelua. (Kahdelle lähetin version kysymyksistä, joissa ei vielä ollut tätä kysymystä. Kuitenkin kysyin asiaa kaikissa haastatteluissa.) Päällimmäiseksi tuntemukseksi jäi, että suurin osa vapaaehtoisista oli tullut antamaan oman osansa järjestön valmiiksi suunnittelemaan kampanjaan, toteutusta sen kummemmin pohtimatta ja kyseenalaistamatta. Toki kyse on varmasti siitäkin, että vapaaehtoiset ovat aidosti tyytyväisiä Luovu ennakkoluuloistasi -kampanjaan.

5 RASISMIA VASTAAN NÄKYVÄSTI, YMPÄRI VUODEN!

Miten rasismia vastaan sitten pitäisi kampanjoida? Haastatteluissa nousi esille kampanjan näkyvyys, josta vapaaehtoisilla oli ristiriitaisia näkemyksiä. Pohdin seuraavassa myös, pitäisikö SPR:n rasisminvastaisen toiminnan jakautua tasaisemmin vuoden ympäri. Nyt toiminta painottuu huomattavilta osin rasisminvastaiselle viikolle.

5.1 Kenen tulee kampanjoida ja kuinka näkyvästi?

Osa vapaaehtoisista toivoisi kampanjasta tulevan ison ja kaikkien tunteman, kuten nälkpäiväkeräys tai verenluovutuskampanjat. Jo vuoden 2010 raportissa peräänkuulutetaan samaa todeten, että rasisminvastaisen kampanjan näkyvyys tulisi olla

samaa luokkaa kuin muidenkin Punaisen Ristin kampanjoiden (SPR 2010, 6). Myös vuoden 2011 kampanjan arviointi pohtii, millä kampanja saataisiin nostettua muiden kampanjoiden tasolle (SPR 2011h, 8). Edes kaikki vapaaehtoiset eivät olleet kuulleet kampanjasta ennen, vaikka heillä olikin SPR taustaa ennestään ja kampanjakin pyöri jo viidettä vuotta. Esiin nousi myös pelko siitä, voiko tämä kansassa ristiriitaisia tunteuksia herättävä aihe, vaikka hyvällä asialla ollaankin, tuottaa myös haittaa SPR:lle.

”Jos lähtis tekemään vielä paljon näkyvämpää rasisminvastaista kampanjaa, ni se vois (---) kääntyä itseensä vastaan tällä hetkellä Suomessa. Kun tuntuu, että ihmisillä on niin voimakkaita mielipiteitä, ni (---) SPR:n maine vois kärsiä siitä. Tai niinku on, on ollukin vissiin silleen, että SPR:n joissain piireissä on nähty silleen negatiivisena, että se on aiheuttanu jotain verenluovutusboikotteja ja muita tämmösiä. Ni mun mielestä tää nykyinen (---) on hyvä kampanja, ni tää ei aiheuta mitään semmosta vasta-reaktioo, mistä ois haittaa SPR:lle. ”

Kysyttäessä, onko SPR oikea järjestö tekemään rasisminvastaista työtä, haastateltava jatkoi:

”Nii mä mietin just sitä, että ei välttämättä sen enempää kun nykyään, ku niitä on niitä muitakin järjestöjä sitten, jotka on niinku erikoistunu rasisminvastaiseen työhön (---) ehkä se SPR:n ydintehtävä on kuitenkin josain muualla sitten.”

Mielestäni yksi osoitus rasisminvastaisen kampanjoinnin tärkeydestä on tämän kuvattun verenluovutusboikotin kaltaiset vahvat vastareaktiot. Ymmärrän toki vapaaehtoisen huolen, sillä esimerkiksi veripalvelu on toki todella tärkeä. Viitaten tämän työn alussa esittelemiini SPR:n periaatteisiin ja linjauksiin, on selvää ja hyvin perusteltua, miksi SPR:n tehtävä on olla mukana myös rasisminvastaisessa toiminnassa. Kampanjointi rasismia vastaan on erittäin tärkeää. On tärkeää, että iso ja yleisesti tunnettu, luotettava järjestö, kuten SPR tuo esiin selkeästi, että se vastustaa rasismia. On tärkeää, että tavallisille ihmisille, vapaaehtoisille, annetaan tilaisuuksia seistä rasisminvastaisessa tempauksessa ja osoittaa, että minäkin olen rasismia vastaan. Eri vapaaehtoiset näyttävät näkevän SPR:n toiminnan peruseriaatteet eri valossa.

”On tässä siis myöskin sekin semmonen niinku hyvä puoli, että tuodaan esille se perusajatus, että Punanen Risti on rasismia vastaan, ja minä jo-

ka siellä seison olen rasismia vastaan. Kyllä musta silläkin on niinku merkitystä.”

”Kyl musta on tosi tärkeää, että tuodaan niinku ihan esille henkilönäkin, että minä en hyväksy tällasta, että mun mielestä tuollaiset rasistiset puheet on väärin. Se on kans tärkeetä, että Punanen Risti niinku selkeesti ottaa tässä oman puolensa.”

”Kyllä se niinku tosta Punasestakin Rististä toi esille kuitenkin sitä tämmöstä erilaistakin puolta, ehkä enempi sitä aatemaailmaa kuitenkin, että mikä se on.”

Vapaaehtoisten oli vaikea nimetä muita järjestöjä ja tahoja, jotka tekevät rasisminvastaista työtä ja kampanjoivat sen puolesta.

”(M)un mielestä ne itse asiassa näkyekin kauheen vähän, et mä en itse asiassa edes tiedä, millä muilla järjestöillä olis vastaavia tällasia isoja tempauksia välttämättä.”

Vihapuheen vastaista liikehdintää on, mutta selväksi ei käynyt se, ketkä ovat sitä vastaan. Rasisminvastainen työ ja rasisminvastaiset kampanjat eivät selvästi näy tarpeeksi. Tarve tälle työlle on kuitenkin suuri. Perusteluja työn tärkeydelle ei tarvitse kaukaa hakea. Asenteiden koveneminen, vihapuhe ja rasististen rikosten lisääntyminen ovat arkipäiväistä sisältöä medioissa, sekä tutkimusten tuloksin todistetut. SPR kaikkien tuntemana ja yleisesti luottamusta ja arvostusta herättävänä järjestönä saa näkyvyyttä kampanjalle paremmin kuin moni muu.

”Ei tullut kyllä mitään kritiikkiä siihen suuntaan, että miksi Punainen Risti nyt tällasta tekee. (---) Kyl varmaan niinku tää kampanjakin hyötyi siitä Punasen Ristin hyvästä maineesta.”

”Mä luulen sit että ku Punaisella Ristillä on niin hyvä maine, että se jotenkin vaikutti siihen, että vaikka oli tämmöinen vieraampi kampanja, ni se maine niinku vaikutti siihen, että jotain hyvää ne siinä tekee.”

Onhan aivan poikkeuksellista, että ihmiset jonkun järjestön tunnukset nähdessään ovat käsi ojossa antamassa rahaa, ennen kuin tajuavat mistä edes on kyse! Vielä poikkeuksellisempaa on, että lopulta kun huomataan, ettei rahankeräystä ole, ihmiset työntävät silti rahaa paikalla oleviin roskiksiin. Jotkut jopa antoivat rahat vapaaehtoisille, vaikkei heillä ollut edes lippaita! Tätä hyvää mainetta SPR voi hyödyntää ainutlaatuisella tavalla.

Kenties joku jättää luovuttamatta verta, kun järjestö kampanjoi sellaisen asian puolesta, joka ei miellytä. Mutta toisaalta joku toinen kenties SPR:n logot ja roskikset nähtyään, ja ennakkoluulostakin luovuttuaan muistaa käydä itse luovuttamassa myös verta. Verenuovutusboikotti vastareaktionä rasisminvastaiselle kampanjalle itsessään on järjetön. Eihän luovuttaja voi tietää, kenelle veri menee. Esimerkiksi tummaihoisen, islaminuskaisen maahanmuuttajan veri voi auttaa pahimmanlaatuisen rasistin hengen pelastamisessa, ja toisinpäin. Ylipäänsä rasisminvastaisen työn vastustaminen tuntuu absurdilta. Kyse on ihmisten välisestä tasa-arvosta, ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta. Siitä, että kaikilla olisi hyvä olla ja mahdollisuus elää rauhassa syrjintää kokematta. On vaikea ymmärtää, miksi joku vastustaa sitä. Arvelen boikotin johtuvan jotenkin kieroutuneesti siitä, että SPR:n kehottaessa ihmisiä luopumaan ennakkoluuloistaan, ajatellaan järjestön olevan jotenkin poliittisesti puolueellinen, esimerkiksi maahanmuuton lisäämisen puolesta. Yhtälailta maahanmuuttaja voi käydä luopumassa ennakkoluulostaan, jonka mukaan suomalaiset ovat rasistista kansaa.

Vaikka rasismia ei kenties olekaan ihan niin paljon, kuin välillä tuntuu – vihaisimmat vain huutavat äänekkäimmin, tarvitaan silti vastasanomankin levittäjiä. Olin yllättynyt siitä, miten paljon positiivista palautetta vapaaehtoiset olivat saaneet kampanjoijoidessaan rasismia vastaan Luovu ennakkoluuloistasi – kampanjan tiimoilta. He olivat itsekin odottaneet ja varautuneet rasistisiin reaktioihin, eivätkä välttämättä kohdanneet ainuttakaan. Tämän voisi nähdä osaltaan vahvistavan epäilykset siitä, että pahimmat rasistit ovat vain pieni, mutta erittäin aktiivinen joukko. (Junkkari, Venäläinen 2011) Tästä huolimatta rasisminvastaista työtä tarvitaan. Sanonnan mukaan yhtä negatiivista tunnetta vastaan tarvitaan kolme positiivista, jotta päästään positiiviseen lopputulokseen. Tätä periaatetta noudattaen jokainen rasistinen ennakkoluulo, ajatus, sana ja teko vaativat kolminkertaisen vastapanoksen. Työtä on siis tehtävä, jotta voimme voittaa negatiivisen positiivisella.

Ellei suurimpien ja äänekkäimpien tehtävä ole osallistua kamppailuun rasismia vastaan, niin kenen sitten? Tietenkin meistä jokaisen. Ennakkoluulon nakkaaminen roskikseen, oli se sitten torilla tai virtuaalisesti netissä, on käytännössä pieni asia. Sillä ei ole väliä aloittaako pienistä vai suurista teoista. Tässä kamppailussa pätee se tosi-

asia, että joko olet puolesta tai sitten olet vastaan. Puolueetonta maaperää ei ole rasminvastaisessa taistelussa. Jos sinulle on ihan sama tehdäkö rasminvastaista työtä vai ei, ja eritoten ellei mielestäsi ole väliä, onko rasismia vai ei, olet jo puolesi valinnut. Verenuovutusboikotista kertonut vapaaehtoinen tuumasi, että Punaisen Ristin päätehtävä on joku muu, kuin rasminvastainen työ, jonka voi laajemmin jättää siihen erikoistuneille toimijoille. Kenties ihmisten mielikuva on se, että rasminvastaisia kampanjoita ja järjestöjä on. Missään nimessä ei voida tuudittautua siihen uskoon, että jos me emme tee tätä työtä, joku muu kyllä tekee. Itse asiassa Luovu ennakkoluuloistasi -kampanja on laajin valtakunnallinen rasminvastainen kampanja maassamme. (SPR 2011c, 4)

Kampanja on ollut toiminnassa viisi vuotta, mutta se ei selvästikään ole vielä tuttu ihmisille. Kampanja on saanut niin paikallista kuin valtakunnallista huomiota, mutta jotain kertoo sekin, että edes kaikki tänä vuonna mukana olleet vapaaehtoisetkaan eivät olleet siitä ennen kuulleet. (SPR 2011c, 4) Myös tempauksen tavoittamille ohikulkijoille kampanja oli pääosin vieras. Tosin Yliopiston tempauksessa aika moni sanoi jo edellisenä vuonna nähneensä roskiksia, mutta uskaltaneensa vasta tänä vuonna paikalle. Vapaaehtoiset ovat valmiita jatkamaan saman kampanjan parissa korostaen, että kampanjan pitäisi tulla suuremmaksi ja tunnetummaksi.

5.2 Rasminvastainen työ vapaaehtoistoimintana

Kansalaistoiminta perustuu yksilön haluun osallistua ja toimia. Motivaatio pysyy yllä kun toiminta koetaan mielekkääksi, tärkeäksi, palkitsevaksi, tavoitteelliseksi ja vaikuttamisen halun tyydyttäväksi. (Harju 2003, 42; Malvalehto 2009, 184.) On tärkeää, että paikallisyhdistysten ja osastojen toimijat kokevat voivansa vaikuttaa järjestönsä toimintaan ja tavoitteisiin. Järjestön sisäisten vaikuttamiskanavien tulee olla kunnossa, jotta jäsenet kokevat toiminnan olevan sellaista missä he haluavat olla mukana, ja jota he haluavat edistää. Toimiva jäsendemokratia takaa sen, että jäsenet myös haluavat markkinoida toimintaa tai toiminta-ajatusta järjestön ulkopuolisille tahoille. (Ilvonen 2007, 38-39.) Haastattellessani vapaaehtoisia esiin nousi toive siitä, että kampanjaa voitaisiin viedä enemmän sinne, missä ihmiset ovat arkena valmiiksi: työpaikoille, kouluille ja kauppakeskuksiin. Kahdessa tempauksessa tänä vuonna mu-

kana ollut vapaaehtoinen toivoi, että kampanja olisi vapaammin vapaaehtoisten itse suunniteltavissa ja toteutettavissa.

”Mun mielestä vapaaehtoisia pitäisi jotenkin tsemjata just semmisiin niinku näihin omiin tempauksiin. Että esimerkiksi mä pitkään mietin, että mun ois tehny mieli viedä työpaikalle roskis (---) Että ihmiset veis sitä niinku oikeesti lähemmäs ihmisiä, ettei se olisi vain joku iso toritapahtuma tai joku iso tommonen nuorisokonsertti, vaan et se olisi siellä niinku, vähä joka paikassa niinku ihmiset törmäisi siihen. Että just tämmöset kauppakeskukset, työpaikat ja koulut, ni ne on ehkä vähän jääny vähälle. Et ihmisii pitäs mun mielestä niinku kannustaa enemmän nimenomaan Punaisen Ristin täältä puolelta. Että joo kyllä te voitte ottaa tämmösen roskiksen myös sinne töihin mukaan, että tässä on teille nää valmiiksi painatetut lomakkeet ja tarrat, että vaan liimaatte sinne, ja rupeette kerään. Että siihen pitäisi ehkä enemmän niinku panostaa.”

Kampanjan nettisivuilla kyllä kehoitetaan ideoimaan muutakin rasisminvastaista toimintaa, ja todetaan, että vain luovuus on rajana rasisminvastaisten tapahtumien suunnittelussa. Nettisivuilla rohkaistaan, että roskiskampanjan yhteyteen voi suunnitella muutakin toimintaa. (SPR 2011i.) Näyttää kuitenkin siltä, ettei tämä viesti välity tarpeeksi selkeästi vapaaehtoisille. Vaikka periaatteessa halutaankin antaa vapaat kädet ja kehottaa ihmisiä luovuuteen. Tätä voitaisiin jatkossa korostaa enemmän. Myös vuoden 2011 kampanjan arvioinnissa todetaan, että olisi kannattavaa kehittää keinoja, joilla kampanja olisi entistä helpompi viedä työyhteisöihin. Samoin raportissa toivotaan jatkoa kouluyhteistyölle. (SPR 2011h, 9.) Toisaalta vuoden 2010 raportissa erittäin hyvin toteutuneeksi seikaksi sen vuoden kampanjassa mainitaan kouluyhteistyö (SPR 2010, 3). On vaikea arvioida käytössäni olevan aineiston perusteella, onko kouluyhteistyössä siis taannuttu. Veikkaan, että 2010 vuoden kehu johtuvat enemmän siitä, että asiassa on tuolloin edistytty, ja 2011 vuoden ”kritiikki” siitä, että siinä haluttaisiin nyt edistyä entisestään.

Rasisminvastaista työtä tehdään Suomessa, ja sitä on tehty jo pitkään. Jos sitä verrataan esimerkiksi ympäristöaktivismiin, se on kuitenkin aikalailla ylhäältä alaspäin suuntautuvaa. Julkisen sektorin edustajat, koulut, kunnallinen nuorisotyö, kuntien, yritysten ja järjestöjen tekemät yhdenvertaisuussuunnitelmat, ynnä muut luovat tärkeitä puitteita yhdenvertaisuudelle ja rasisminvastustamiselle. Mutta järjestöjen tulee, sen sijaan, että ne antaisivat vain vapaaehtoiselle rakenteet joissa toimia, tukea ihmisten, jäsenten ja vapaaehtoisten omien toiveiden ja tarpeiden mukaista toimintaa.

Ohjaamisen tulee olla alhaalta ylöspäin tapahtuvaa, sillä järjestöt ovat ihmistä varten, eivätkä ihmiset järjestöjä. (Harju 2010, 174.) Toimijalähtöisyys on avainsana, sillä toiminnan pitää lähteä jäsenistä ja toimijoista (Harju 2010, 175-176).

Luovu ennakkoluuloistasi –kampanja antaa kenelle tahansa mahdollisuuden antaa oman panoksensa toimintaan. Kaikki eivät halua tai pysty sitoutumaan toiminnan suunnitteluun ja perustan rakentamiseen. Kampanjassa toimimisen kynnys on sikäli matala, ettei siihen välttämättä tarvitse sitoutua, kuin yhtenä päivänä muutamaksi tunniksi. Jos on mukana organisoimassa osastonsa tempausta, on mahdollisuus osallistua enemmän. Myös matalankynnyksen toimintaa järjestöjen tuleekin tarjota. Näin kaikilla on mahdollisuus osallistua, vaikka omat aikataulut olisivat tiukat eikä sitoutuminen pitkäksi aikaa ole mahdollista. Järjestöjen pitää antaa ihmisille mahdollisuus myös hetkittäiseen ja kevyeen toimintaan. (Stranius 2010.) Nylund ja Yeung (2005) ovat monen muun kansalaisaktiivisuutta ja vapaaehtoisuutta tutkineen kanssa samaa mieltä siitä, että lyhytaikainen eli episodimainen vapaaehtoisuus on nousussa. Järjestöjen pitää huomioida myös nämä vapaaehtoiset. (Nylund, Yeung 2005, 28; Kuvaja 2010.)

5.3 Toimintaa ympäri vuoden

Rasisminvastainen viikko on vain kerran vuodessa. Vaikka työtä kampanjan onnistumiseksi tehdäänkin enemmän, kuin yhtenä viikkona vuodessa, sen työn hoitaa hyvin pieni porukka. Vuoden 2011 kampanja-arvioinnissa pohditaan, pitäisikö tulevaisuudessa keskittyä kampanjaviikon sijaan pitkäjänteisempään ja läpi vuoden tapahtuvaan rasisminvastaiseen toimintaan (SPR 2011h, 8). Kouluuyhteistyön ja materiaalin avulla sanomaa voidaan levittää ympäri vuoden, mutta miten tavoitetaan myös aikuiset? (SPR 2011h, 9.) Toki Punaisella Ristillä on myös ystävöimintää ja muuta monikulttuurista toimintaa, joihin vapaaehtoiset voivat osallistua. Tämänkaltaisen toiminnan ulkopuolelle jää varmasti moni, joka olisi valmis ja halukas osallistumaan rasisminvastaiseen työhön enemmänkin. Luovu ennakkoluuloistasi –kampanjaan osallistuminenkin saattaa olla liian korkean kynnyksen takana. Aihepiiri on vakava ja jopa raskas, vaikka kampanjaa tehtäisiinkin iloisella mielellä ja kevyellä lähestymistavalla.

Kuten eräs haastattelemanani vapaaehtoinenkin totesi, häntä oli epäilyttänyt ja pelottanut koko kampanjaan osallistuminen. Ennen perehdytykseen osallistumista hän oli meinannut monta kertaa perua koko homman. Vasta perehdytys oli rauhoittanut mielen antaen varmuutta ja uskallusta. Vastaavasti moni muukin on kenties kokenut aihepiirin niin haastavaksi, ettei ole tohtinut lähteä mukaan. Vaikka kiinnostusta riittäisi ja asia tuntuisi tärkeältä.

Toivoisin, että ihmisillä olisi mahdollisuus osallistua rasminvastaiseen työhön muullakin tapaa, kuin lähtemällä puhumaan asiasta vieraille ihmisille, vähimmillään pelkästään yhden perehdytyksen jälkeen. Olisi hyvä, että rinnalla olisi toimintaa, jonne voisi tulla ilman sen kummempia paineita. Eräs haastattelemanani vapaaehtoinen toivoi, että perehdytyksessä käsiteltäisiin myös rasismia teemana ja sen vastustamisen tärkeyttä. On selvää, että yhteen perehdytykseen tuskin voi sisällyttää kaikkien vapaaehtoisten haluja, tarpeita ja toiveita. Siksi esimerkiksi rasismiteeman käsittelemiseen olisi ehkä hyvä tarjota muitakin tilaisuuksia. Kaikilla ei ole kaveripiiriä, työyhteisöä, luokkakaveriporukkaa tai edes perheenjäsentä, kenen kanssa keskustella monikulttuurisuudesta, maahanmuutosta ja rasismista. Esitän yhtenä mahdollisena ratkaisuna luku- ja elokuvapiiritoiminta.

Lukupiiritoiminta tuntuu viime vuosina unohtuneen järjestöiltä. Tänä vuonna eri järjestöillä on taas alkanut näkyä kutsuja lukupiireihin. Rasismi-teemaan liittyvää lukupiiriä en tosin ole huomannut järjestettävän minkään tahon puolesta. Aiheesta löytyy luetavaa monipuolisesti tietokirjoista romaaneihin. Deadline auttaa saamaan kirjat loppuun ja on antoisaa keskustella heränneistä ajatuksista muidenkin kanssa. Ehkä SPR voisi ehdottaa asiaa osastoilleen, ja kysyä onko vapaaehtoisilla kiinnostusta alkaa pitämään lukupiiriä aiheesta? Kaikkia ei lukeminen kiinnosta, heillä ei ole aikaa siihen, tai kirjat eivät vain tule luetuksi loppuun yrityksistä huolimatta. Elokuvapiiri lukupiirin rinnalla palvelisi muitakin, kuin lukutoukkia. Kirjat kukin voisi lukea omalla ajallaan. Esimerkiksi parin tunnin keskustelu kerran kuussa olisi sekin varmasti sovitettavissa monen aikatauluihin. Elokuvailtaan tarvitsisi varata tekniikkaa, sekä kerralla hieman pidempi aika, esimerkiksi kolmisen tuntia, jotta leffan jälkeen ehdittäisiin yhdessä purkaa ajatuksia ja tuntemuksiakin. Lukupiiri sekä leffapiiri olisivat siitäkin hyviä, että ne sopivat niin satunnaisille osallistujille, kuin myös aktiivisemmille vapaa-

ehtoisille. Vapaaehtoisia voisi kannustaa ideoimaan muutakin vaihtoehtoista ympäri-
vuotista toimintaa.

Maahanmuuttokriitikoilla, maahanmuuttajavastaisilla ja rasistisilla henkilöillä on omat
hommafooruminsa, joissa jutella ajankohtaisista asioista, uutisista ja muusta mahdol-
lisesta. Rasismia vastustavat yksityishenkilöt tarvitsevat myös omia tilaisuuksiaan
vapaaseen keskusteluun. Välillä tuntuu, että rasisminvastaiset keskustelut käydään
asiantuntijoiden kesken seminaareissa, tai median ja poliitikkojen välillä. Myös taval-
liset ihmiset pitää saada mukaan keskusteluun. Englanniksi puhuttuja elokuvia esit-
tävät leffapiirit voisivat sopia niillekin maahanmuuttajataustaisille henkilöille, joilta ei
suomi suju niin, että kokonaisen kirjan lukeminen onnistuisi, mutta jotka kuitenkin
ymmärtävät englantia.

5.3 Maahanmuuttajataustaiset mukana kampanjassa

”Mikään ei ole yksinkertaista. Juuri sen takia on pakko ponnistella.”

”Mutta ponnistella minkä puolesta? Sä sanot noin jatkuvasti. Minkä takia
mun pitäis ponnistella? Että ne huomais että mä olen samanlainen kuin
ne? Miksi niiden ei tarvitse ponnistella, että ne ei luulis jotain muuta? Siis
mähän olen tottunut siihen että ne ei aattele niin. Mä olen syntynyt täällä
joten ei se siitä johdu. Mutta se on ärsyttävää.”

”Se on”,

Mehrdad sanoi äänessään tuskaa, joka yllätti Ranan niin että tyttö unohti
palan omassa kurkussaan,

”välttämätöntä”.

(Bakhtiari 2010, 240.)

Kysyin haastateltavilta, oliko kampanjassa ollut vapaaehtoisina maahanmuuttajataus-
taisia, tai muita selkeästi vähemmistöön kuuluvia henkilöitä. Vain yhdessä tapahtu-
massa oli ollut maahanmuuttajia mukana kampanjan puolesta. Siuntion vastaanotto-
keskuksesta oli ollut pari maahanmuuttajapoikaa ja heidän valvojansa vierailmassa
Glorian tempauksessa. Tosin pojat olivat nuoria, eivätkä varsinaisesti osallistuneet
tempaukseen, vaan tulivat konserttiin, kuten kuka tahansa muu yleisöksi. Hakanie-
men torilla järjestettyyn tempaukseen paikalle tuli omatoimisesti vammainen (ei käy-
nyt selväksi, oliko kyseessä kehitysvamma, vai vammautuminen) henkilö. Hän oli
lukenut jäsentiedotteesta, että tempaus järjestetään ja halusi osallistua, koska oli itse

kohdannut niin paljon ennakkoluuloja. Haastattelemanani vapaaehtoinen ei kuitenkaan ollut ollut paikalla koko aikaa, jonka tämä henkilö oli ollut paikalla. Eikä siis osannut sanoa, miten hänen läsnäolonsa esimerkiksi vaikutti ohikulkeviin ihmisiin.

Pohdittiin, tulisiko maahanmuuttajien ja muiden vähemmistöjen edustajien näkyä kampanjassa enemmän vapaaehtoisina. Lähes kaikki haastattelemanani vapaaehtoiset olivat sitä mieltä, että voisi olla hyvä asia, että erilaisia ihmisiä olisi vapaaehtoisissa ja, että heitä tulisi olla mukana. Osa suorastaan painotti sitä. Kaikki eivät osanneet sanoa, olisiko sillä ollut merkitystä suuntaan tai toiseen. Yksi totesi, ettei sillä olisi ollut Glorian konsertissa mitään merkitystä. Kukaan ei vastustanut maahanmuuttajien osallistumista kampanjaan, tai sanonut suoraan, että se olisi huono asia kampanjalle. Asia sai perusteluja puolesta, mutta myös vastaan. Mahdollisia negatiivisia puoliaikin pohdittiin. Useimmiten huonoja puolia ajateltiin mahdollisen maahanmuuttajataustaisen vapaaehtoisen näkökulmasta.

Eräs vapaaehtoinen oli kuullut, että jossain tempauksessa oli ollut vihamielinen ilma-
piiri, ja vapaaehtoiset olivat tunteneet olevansa sillä hetkellä väärässä paikassa. Hän arveli, että jos mukana olisi vielä ollut somalipoika tai romanityttö kansanpuvussa, ei se olisi ainakaan parantanut tilannetta. Konfliktiteorian mukaan syrjintä ja ulkomaalaisvastaisuus kasvavat, kun eri ryhmät joutuvat toistensa kanssa tekemisiin. Teoria pohjaa sille ajatukselle, että vähemmistön suhteellisen koon kasvaessa enemmistö ja vähemmistö ovat riippuvaisia samoista rajallisista resursseista. (Jaakkola 1999, 14-15; Jaakkola 2009, 81.) Mikäli vapaaehtoisissa olisi ollut esimerkiksi maahanmuuttajataustaisia, olisivat tästä asiasta huolestuneet enemmistön edustajat saattaneet purkaa aggressioitaan näihin sopivasti käsillä oleviin vähemmistön edustajiin. Liitteistä löytyy lisää vapaaehtoisten pohdintaa maahanmuuttajataustaisen henkilön mukana olon mahdollisista negatiivisista puolista (Liite 3).

Vapaaehtoiset pohtivat myös mahdollisia positiivisia puolia. He arvelivat esimerkiksi, että maahanmuuttajataustaisen tai tummaihoisten nuorten olisi ollut ehkä helpompi lähestyä tummaihoista vapaaehtoisista. Aika paljon sain sen tyyliä vastauksia, että olisi ollut hyvä ja kiva, jos maahanmuuttajia tai muita vähemmistöjen edustajia olisi ollut mukana. Vapaaehtoiset eivät kuitenkaan aina perustelleet mikä siinä olisi ollut kivaa, ja miksi se olisi ollut hyvä. Kontaktiteoria tukee sitä näkökulmaa, että tämän-

kaltaisessa kampanjassa tulisi olla mukana maahanmuuttajataustaisia. Se, että maahanmuuttajia tulee lisää Suomeen, lisää myös kontaktimahdollisuuksien määrää, millä on todettu olevan myönteinen vaikutus ihmisten asenteisiin. (Jaakkola 2009, 80.) Kun kontaktit enemmistön ja vähemmistön välillä lisääntyvät ja tulevat monipuolisemmiksi, ennakkoluulot vähenevät (Jaakkola 1999, 14-15). Kontaktiteoriaan pohjaten kampanjaan sopisi mainiosti se, että mukaan yritettäisiin saada esimerkiksi venäläisiä, somaleja ja romaneita, joita kohtaan suomalaisilla on ollut paljon ennakkoluuloja (Jerman 2009, 97; Jaakkola 2009, 79-80; Puuronen 2011, 71; Sisäasiainministeriö 2011; Joronen ym. 35).

Kontaktiteorian voi ajatella toimivan myös toiseen suuntaan. Maahanmuuttajien saadessa kontakteja suomalaisiin, myös heidän ennakkoluulonsa suomalaisia kohtaan vähenevät. Eri väestöryhmien seurustelu toisten ryhmien edustajien kanssa edesauttaa yhteisen kielen löytymistä, henkilökohtaisten kontaktien syntymistä ja näin myös vaikuttaa konflikteja vähentävästi. (Jaakkola 2009, 80.) Liitteistä löytyy listattuna myönteiset puolet, joita vapaaehtoiset toivat esille maahanmuuttajien ja muiden vähemmistöjen edustajien mahdollisesta osallistumisesta kampanjaan (Liite 4).

Muuta, mitä vapaaehtoiset ajattelivat maahanmuuttajista kampanjassa:

- Heihin ja heidän käyttäytymiseensä, jotka suhtautuivat myönteisesti, eli pääasiassa naisiin ja nuoriin, ei olisi vaikuttanut mitenkään.
- Glorian konsertissa ei olisi vaikuttanut mitenkään, siellä oli muutenkin niin värikästä porukkaa.
- Yliopiston tempauksessa ei olisi vaikuttanut mitenkään, keskustelua olisi herännyt joka tapauksessa.
- Ihmiset olivat niin positiivisia, että heiltä tuskin olisi tullut mitään kielteistä reaktiota, kun ei nytkään tullut.
- Riippuu tapahtumasta, olisiko ollut hyvä vai huono asia.
- Jos on leppoisaa ja avoin ilmapiiri, niin tuskin vaikuttaisi mitenkään.

SPR tuskin kieltäisi ketään maahanmuuttajataustaista osallistumasta kampanjaan vapaaehtoisena. Minulla ei ole varmuutta, onko heitä yritetty rekrytoida mukaan vai ei. Ellei heitä ole yritetty saada mukaan, voi sen nähdä tietynlaisena linjauksena. Vaikka kyseessä voi olla vahinkokin, jos kukaan ei ole tullut asiaa ajatelleeksi. Kysy-

essäni millaisen rasisminvastaisen kampanjan vapaaehtoiset haluaisivat nähdä toteutuvan ensi vuonna, eräs vapaaehtoinen pohti asiaa näin:

”No ehkä semmosen, että ois just niinku enemmän kirjoja niissä ihmisissä, jotka kerää niitä ennakkoluuloja. Mut mä teidän ite, että se voi olla vaikee rekrytoida niitä. Mut et enhän mäkään sit toisaalta niinku tietoisesti yrittäny rekrytoida sellasia, jos mä mietin sitä.”

Kuten tämän työn lähdeluettelostakin käy ilmi, ei maahanmuuttajilla itsellään vielä ole tasavertaista tilaa rasismikeskustelussa, saati sitten rasisminvastaisessa työssä. On hienoa, että uusimpiin toimitettuihin julkaisuihin on saatu myös maahanmuuttajataustaisten itsensä kirjoittamia kappaleita, ja näin annettu heillekin puheenvuoro keskusteluun. Vaikkakin näiden puheenvuorojen määrä on vielä melko vähäistä ja monesti vain mausteenomaista. On tärkeää, että esimerkiksi maahanmuuttajille ja rasismia kokeneille annetaan tilaa tuoda omat kokemuksensa ja näkemyksensä esiin. Suomalaisen, valkoisten ja enemmistön täytyy saada kuulla tarinan toinenkin puoli. Jotta voimme muuttaa asenteitamme, meidän täytyy pystyä samaistumaan heihin. Siksi on tärkeää tietää se, miltä heistä todellisuudessa tuntuu.

Uskon kontaktiteorian mukaisesti, että kontaktit erinäköisten ja eritaustaisten ihmisten kanssa ovat avainasemassa rasisminvastaisessa taistelussa. Maahanmuuttajien houkuttelemisen aiemmin ideoimiini leffailtoihin olisi vain yksi tapa lisätä kanssakäymistä enemmistön ja vähemmistön edustajien kesken. Itse olen kuluneiden kolmen ja puolen vuoden ajalla eri kampanjoissa, järjestöissä, tempauksissa ja tapahtumissa toimiessani törmännyt maahanmuuttajiin harvoin. Tässä kohtaa järjestöillä olisi kehittämisen paikka. Maahanmuuttajia tulisi aktiivisemmin pyytää mukaan erilaiseen toimintaan. Punaisen Ristin vapaaehtoiset ovat kiitettävän paljon tekemisissä esimerkiksi juuri maahanmuuttajien kanssa. On ystävätoimintaa, yhteistyötä vastaanottokeskusten kanssa, kotouttamista ynnä muuta monikulttuurista toimintaa. Punainen Risti myös rohkaisee maahanmuuttajataustaisia mukaan osastojensa toimintaan. (SPR 2011j.) Luovu ennakkoluuloistasi -kampanjassa tämä ei minun tietojeni mukaan näkynyt. Punainen Risti on joka tapauksessa varmasti yksi edelläkävijöistä, mitä tulee monikulttuuriseen toimintaan ja yhdenvertaisuuden huomioon ottamiseen. Erilaisia toiminnanmuotoja ja mahdollisuuksia kannattaa silti pohtia.

6 ASENNEMUUTOSTA KOHTI

Suomi avasi rajansa, koska se halusi tavaroilleen ja kansalaisilleen lisää vapautta ja vaihtoehtoja. Me nautimme aamuisin brasilialaista kahvia puolalaisen leivän kanssa, koulutamme lapsiamme brittiyliopistoissa ja myymme laivoja Japaniin. Me pidämme luovuttamattomana oikeutena lomaila missä maailman kolkassa tahansa ja paheksomme maita, jotka kehtaavat asettaa tiellemme esteitä kulttuurinsa tai ympäristönsä suojelemiseksi. Tämän kaiken me teemme sillä herrakansan röyhkeydellä, jolla rikkaammat ovat aina tottuneet ottamaan. (Kontula 2010, 102-103.)

6.1 Tietoihin, asenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttaminen

Asenteisiin vaikuttaminen on haastavaa työtä, ja siinä pitää ottaa huomioon monenlaiset seikat, eikä varmuutta lopputuloksesta ole. Tiedotus on tärkeää, mutta pelkästään tieto harvoin riittää muuttamaan asenteita. Asenteet voivat rakentua yksipuolisten kokemusten ja epätoden tiedon perustalle, silti pelkällä tiedon lisäämisellä ei asenteita välttämättä muuteta. Tietoihin vaikuttaminen, virheellisen tiedon korjaaminen ja todenmukaisen tiedon välitys on kuitenkin tärkeää, sillä siitä kaikki lähtee. Jotta tietoihin voidaan vaikuttaa, edellytyksenä on, että viestit ovat ymmärrettävässä muodossa (Erwin 2005, 112-113; Järvi 2011a). Yksin se ei riitä, vaan tiedon vastaanottajan on oltava kiinnostunut asiasta. Hänen näkökulmastaan tiedonlevittäjän, eli lähteen tulee myös olla uskottava. (Erwin 2005, 108; Järvi 2011a.) Myös se vaikuttaa, mistä tieto on peräisin, esimerkiksi minkä tahon teettämän tutkimuksen tuloksista on kyse. Arvio siitä, mitkä ovat viestintälähtäjän tarkoitusperät, vaikuttaa uskottavuuteen. (Erwin 2005, 110; Järvi 2011a.) Viestijän on tarjottava viesti oikean kanavan kautta ja oikeassa muodossa, jotta se tavoittaa vastaanottajan ja herättää hänen huomionsa (Erwin 2005, 123-124; Järvi 2011b).

Asenteisiin vaikuttaminen on haastavampaa kuin tietoihin vaikuttaminen. Ihmisten asenteet kehittyvät pitkien aikojen kuluessa muun muassa kokemusten ja tiedon pohjalta. Jos kuullut tai luetut tiedot ovat vahvasti ristiriidassa oman kokemuksen kanssa, ei niitä välttämättä oteta todesta. (Järvi2011a.) Asenteellisuus on omiaan estämään,

että otettaisiin asioista selvää. Kun ei tiedetä, se taas on omiaan lisäämään asenteellisuutta, toteaa valtiosääntöoikeuden professori Tuomas Ojanen. (Ojanen 2011.) Noidankehä on valmis. Yksinomaan asennemuutos ei riitä aina käyttäytymisen muuttamiseen (Järvi 2011a). Asenteilla ja käyttäytymisellä on yhteys, mutta käyttäytymiseen vaikuttavat muutkin tekijät kuin asenteet. Muita tekijöitä ovat muun muassa omat arvioidut mahdollisuudet, seuraukset ja muiden suhtautuminen. Myös satunnaiset tilannetekijät voivat vaikuttaa lopulliseen käyttäytymiseen. (Erwin 2005, 84-86; Järvi 2011a.) Tavoiteltaessa käyttäytymismuutoksia, ei yksinomaan asenteisiin vaikuttaminen ole riittävää, sen sijaan on vaikutettava laajemmin yksilöön ja hänen toimintaympäristöönsä. Viestintä voi tukea käyttäytymisen muutokseen tähtäävää toimintaa. Yksinomaan viestinnän keinoin muutoksen tuottaminen voi kuitenkin olla haastavaa tai jopa mahdotonta. (Järvi 2011a.)

6.2 Järjellä ja tunteella rasismia vastaan

On vaikea nähdä jutun todellista puolta,
mut on laitettu kantamaan ikuisesti huolta,
kuinka työpaikka pysyy ja laskuni maksan,
pelissä mukana jaksan jos jaksan... (---)
Vähän niin kuin tuon mainoksen vaatteet,
mä voin pestä tai vaihtaa sisällöttömät aatteet,
jotka nekin lainasin, vaikka väitän omaksi,
et sit kerro kellekään etteivät luule halvaksi.
(Mariska 2002.)

Asennemuutos on henkilökohtainen prosessi, ja mahdollisesti hyvinkin monimutkainen. Kun olisikin niin helppoa, että pyydetessä ihminen nakkaa ennakkoluulon roskikseen, ja asennemuutos on sillä selvä. Silti jokainen on lopulta vastuussa paitsi omista sanoista ja teoistaan, myös asenteistaan. Asenteitaan voi muuttaa. Emme tosin rakenna asennemaailmaamme sosiaalisessa tyhjiössä, vaan myös ympäristö vaikuttaa asenteisiimme paljon. 1990-luvun puolivälin asenneilmapiiriin kovenemiseen on monia syitä. Lama jätti puoli miljoonaa ihmistä työttömäksi, mikä vaikutti ihmisten elämään monella tapaa, lisäten esimerkiksi turvattomuuden tunnetta. Talouden tilanteen heikentyessä ja työttömyyden kasvaessa suuri osa suomalaisista katsoi suomalaisilla olevan etuoikeuden hyvinvointiin ja työpaikkoihin Suomessa.

(Jaakkola 1999, 15.) Asennemuutokseen vaikutti moni muukin asia, kuten se, mitä media maahanmuuttajista ja maahan muuttaneista kertoi (Aden 2009, 27). Ulkomaalaisten määrän kasvaessa tiedotusvälineet alkoivat levittää uhkakuvia 'miljoonien venäläisten massamuutosta suomeen, 'elintasopakolaisten hallitsemattomista tulvista', turvapaikanhakijoiden korkeasta elintasosta ja rikollisuudesta sekä aidsin ja huumeiden leviämisestä Suomeen ulkomaalaisten mukana (Jaakkola 1999, 15). Myös päätäjätasolla oltiin tietämättömiä ja toisaalta vaiettiin joistain asioista (Aden 2009, 27).

Vuoden 2005 julkaisussa Rasismi ja etninen syrjintä todetaan, että maahanmuuton lisääntyminen Suomessa on otettu vastaan pääsääntöisesti myönteisenä merkinä kansainvälistymisestä ja kulttuurisesta rikkaudesta. Maahanmuuttajat on tuolloin nähty väestöllisenä ja taloudellisenä resurssina. (Joronen ym, 2006, 21.) Nyt asenteiden soisi muuttuvan taas myönteisimmiksi. Tämänhetkinen kitkerä ilmapiiri ei aja kenenkään etua, vaikka vihamielisyyttä levittävät yksilöt ja ryhmät niin näyttävät luulevankin.

Puuronen kytkee nykyisen rasismien nousun ideologiseen ja poliittiseen käänteeseen, joka alkoi 1990-luvun lama-Suomessa. Uusliberalistisen ideologian pohjalta toteutettu politiikka on johtanut epätasaisesti jakautuneeseen hyvinvointiin. Heikommista huolehtiminen ja tasa-arvoa edistävä politiikka ovat korvautuneet tuloeroja kasvattavalla vero- ja sosiaalipolitiikalla. (Puuronen 2011, 270.) On ymmärrettävää, että ihmiset haluavat huolehtia ensisijaisesti itsestään, omasta perheestään ja omista läheisistään. Jos talouden tilanne on tiukka ja töitä vähän, kilpailua syntyy ja tilanteet kärjistyvät. Hyvinvointia tasaisesti jakavassa yhteiskunnassa rasismien perusta jäisi heikoksi. Mitä enemmän yhteiskunnassa on köyhyyttä, epätasa-arvoa ja työttömyyttä, sitä helpompi on saada ihmiset poliittisesti liikkeelle maahanmuuttaja- ja vähemmistövastaisilla tunnuksilla. Jotta voimme rakentaa ei-rasistisen yhteiskunnan, vaatii se nykyisen epätasa-arvoa lisäävän yhteiskuntapolitiikan hylkäämistä. (Puuronen 2011, 270.) Vaikka lisääntyvät kontaktit parantavatkin ihmisten asenteita, maahanmuuttajien määrän lisääntyminen yksin ei poista rasismia. Maahanmuuton estäminen kenties vähentäisi rasismia sitä kautta, että sen kohteet vähenisivät. Rasismien poistaminen maahanmuuttoa rajoittamalla on heppoinen teoria. Rakentaaksemme ei-rasistisen monikulttuurisen yhteiskunnan meidän täytyy hylätä uusliberalistinen ideologia ja lakata harjoittamasta sen mukaista politiikkaa (Puuronen 2011, 270).

Laadin kaavion havainnollistamaan asiaa:

Kaavio 2: Nykyisenkaltaisen politiikan vaikutus rasismiin.

Poistamalla Uhri 2 (maahanmuuttajat), Uhrin 1 ongelma (resursseista kilpailu) ei poistu, koska se aiheutuu ongelma 1:stä, (epätasaisesti jakautuneesta hyvinvoinnista), eikä uhri 2:sta (maahanmuuttajasta). Mutta myöskään yrittämällä vaikuttaa Uhrin 1 (rasistinen suomalainen) asenteisiin, ei ongelma 2:a (rasismia) voida poistaa. Täytyy poistaa edellytykset ongelma 2:n syntymiseen. Tämä tapahtuu poistamalla alkuperäinen ongelma, eli ongelma 1 (epätasaisesti jakautunut hyvinvointi). Ongelmaa 1 taas ei voida poistaa, ennen kuin on saatu vaikutettua kaiken taustalla olevaan syylliseen, eli muutettu politiikan suuntaa. Poliitiikan suuntaa voimme muuttaa vain hylkäämällä ideologian, joka ei ole onnistunut ratkaisemaan esimerkiksi köyhyyden, työttömyyden ja asunnottomuuden ongelmia, ympäristöongelmista puhumattakaan.

Modernille yhteiskunnalle ominaiset: hierarkkisuus, kasvu ja kilpailu tuottavat ja ylläpitävät ristiriitoja ihmisten välillä (Ulvila, Pasanen 2010, 64). Eriarvoisuus on väistämätöntä vallan jakautuessa epätasaisesti johtaen huomattaviin tulo- ja varallisuuseroihin. (Ulvila, Pasanen 2010, 93) Puhe liberaalista markkinataloudesta hämää kätkien alleen sen, että kapitalismi tarkoittaa pääoman eli rahan valtaa (Ulvila, Pasanen 2010, 127). Rasisminvastaisten strategioiden ei tulisi keskittyä pelkästään todistelemaan rasististen näkemysten esittäjille, että he ovat väärässä. Sen sijaan olisi keskiyttävä enemmän muuttamaan niitä taloudellisia ja poliittisia suhteita, joista on kysy-

mys. (Miles 1994, 120.) Rasisminvastaiseen työhön liittyvää asennekasvatusta tulee tehdä jatkossakin. Mikäli kuitenkin haluamme vaikuttaa syyhyn, ei pelkästään seurauksiin vaikuttaminen tuota tulosta. Rasisminvastainen työ ja siihen liittyvä asennekasvatus jää pelkäksi nappikaupaksi, mikäli emme ole valmiita rohkeasti muuttamaan sitä mielikuvaa, että elämme valmiissa maailmassa ja sen maailman lukkoon lyödyillä pelisäännöillä.

Toivo paremmasta maailmasta on se, mikä saa ihmiset liikkeelle. Järjestöt ovat kuitenkin ajalehtineet aatteelliseen väljähtymiseen. Arvopohja ei näy kuin ohjelmissa ja juhlapuheissa, vaikka käytäntö on se, missä sen pitäisi näkyä. Aatteellisuus korvataan puhumalla arvoista, mutta kun samoista arvoista puhuvat niin yritykset kuin järjestötkin, niin puhe ei ole omiaan sytyttämään kenenkään sisäistä paloa. (Harju 2010, 45-46.) Suomessa kansalaisjärjestöillä on yhteensä 15 miljoonaa jäsentä. Tällä joukolla muutettaisiin monta asiaa, jos haluttaisiin. Kansalaisyhteiskunnan vaikutusvoima olisi valtava, jos se haluaisi käyttää sitä. (Harju 2010, 118.) Järjestöeliitti keskittyy kuitenkin varjelemaan valtionavustuksiaan ja säilyttämään hyvän keskusteluyhteyden vallanpitäjien kanssa. Tätä ei haluta vaarantaa turhalla rähinöinnillä tai joukkojen masinoimisella henkiseen taistelurintamaan. (Harju 2010 119.) Kaiken perustana tulisi olla kansalaisyhteiskunta, jonka voima on ihmisissä, heidän tiedoissaan, taidoissaan, asenteissaan ja motivaatioissaan. Valtion ja markkinoiden tulisi saada oikeutuksensa kansalaisyhteiskunnasta. Tähän lähtökohtaan nojaten kansalaisyhteiskunta on vallan lähde ja keskus. (Harju 2010, 123.) Kysymys ei ole siis pelkästään asenteista toisia ihmisiä ja ihmisryhmiä kohtaan. Kyse on siitä olemmeko me valmiita muuttamaan politiikan suuntaa uskoen parempaan.

LÄHTEET

JULKAISTUT LÄHTEET

- Aden, Said 2009, Ikuisesti pakolaisina? Maahanmuuttokeskustelu Suomen somalia-laisten näkökulmasta. Teoksessa Suvi Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.), En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 27.
- Bakhtiari, Marjaneh 2007, Mistään kotoisin. Keuruu: Otava.
- Bakhtiari, Marjaneh 2010, Toista maata. Keuruu: Otava.
- Erwin, Phil 2005, Asenteet ja niihin vaikuttaminen. Suom. Ahokas Marja. Porvoo: WSOY
- Habib, Hasan, 2011. Asenteet monikulttuurisuutta kohtaan Turun nuorisoasiainkeskuksessa. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö.
- Haavisto, Ilkka, Kiljunen, Pentti 2011, Maailman paras maa, EVAn kansallinen arvo ja asennetutkimus 2011, Helsinki: Unigrafia Oy.
- Harju, Aaro 2003. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Vantaa: Dark Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko, Sajavaara, Paula 2007, Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otava.
- Iduozee, Vincent, 1996, Afrikkalaisen kokemuksia Suomessa – Eevan paikka elämässäni. Teoksessa Vincent Iduozee, Pirjo Laaksonen & Marja Liinasuo, CARP – rasismia vastaan pääkaupunkiseudulla. Helsinki: Hakapaino Oy
- Ilvonen, Anne 2007, Miten vaikutan? Kansalaistoimijan vaikuttamisopas. Vantaa: Dark Oy.
- Jaakkola, Magdalena 1999, Maahanmuutto ja etniset asenteet, Helsinki: Oy Edita ab.
- Jaakkola, Magdalena 2009, Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta, Asennemuutokset 1987-2007, Helsinki: Edita Prima Oy.
- Jerman, Helena, 2009. Venäläiset tulivat. Teoksessa Suvi Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.), En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 97.
- Joronen, Mikko, Salonen, Annamari 2006. Rasismi ja etninen syrjintä – ajatuksia ja tekoja. Teoksessa Annamari Salonen & Susan Villa (toim.), Rasismi ja etninen syrjintä Suomessa 2005. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry.
- Junkkari, Marko, Venäläinen, Riikka 2011, Presidentti Halonen: Vihapuheelle sanottava ei, <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Presidentti+Halonen+Vihapuheelle+sanottava+ei/1135268290332>, Viitattu 27.11.2011.

- Järvi 2011a,
http://www.jarjestoarviointi.fi/tukea_arviointiin/viestinnan_arviointi/aloita_tasta/viestinta_ja_vaikuttaminen/vaikuttaminen/ Viitattu 21.11.2011.
- Järvi 2011b
http://www.jarjestoarviointi.fi/tukea_arviointiin/viestinnan_arviointi/aloita_tasta/viestinta_ja_vaikuttaminen/ Viitattu 21.11.2011.
- Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) 2009, En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino.
- Kuvaja, Sari 2010, Vapaaehtoistoiminta antaa myös tekijälleen, <http://www.kansalaisfoorumi.fi/vapaaehtoistoiminta/vapaaehtoistoiminta.html>, Viitattu 23.11.2011.
- Latiševa, Inna 2010, Ryssänä Suomessa. Helsinki: Otava
- Lehtonen, Mikko 2009, Olen suomalainen (lo sono finlandese). Teoksessa Suvi Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.), En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 113.
- Malvalehto, Maria-Liisa 2009, Yhteisöpedagogeille haasteellisia työpaikkoja kansalaistoiminnasta ja järjestötyöstä. Teoksessa Kimmo Lind (toim.), Mahdollisuuksien maailma, näkökulmia yhteisöpedagogien (AMK) koulutukseen ja työhön. <https://pro.humak.fi/humakpro/humak/487321/mahdollisuuksien-maailma.pdf>, Viitattu 23.11.2011.
- Mariska, 2002, Vapauslaulu. <http://www.youtube.com/watch?v=Jf64p4GPHZA>, viitattu 20.11.2011.
- Markkula, Heli Katariina 2008. Maahanmuuttajataustaisten tulkintoja etnisestä syrjinnästä ja rasismista "He voivat tehdä mitä ikinä haluavat, on minusta kiinni miten reagoin siihen". Sosiaalipsykologian laitos. Helsingin yliopisto. Pro gradu – tutkielma.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/18161/maahanmu.pdf?sequence=2>
- Matikainen, Johanna, Pärnänen, Outi & Åberg, Leena-Kaisa 2009, Kansalaisjärjestöt ja turvapaikkakeskustelu. Teoksessa Suvi Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.), En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 161.
- Miles, Robert 1994, Rasismi. Suom. Antero Tiusanen, Juha Koivisto. Tampere: Vastapaino.
- MTV3 2011, Helsinki palkittiin rasismien vastustamisesta, <http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/2011/03/1298240/helsinki-palkittiin-rasismien-vastustamisesta> Viitattu 4.11.2011.
- Muhammed, Husein 2011. Yhtä erilaiset. Islam ja suomalainen kulttuuri. Latvia: In-Print.
- Mykkänen, Pekka 2011a, Timo Soini leimaa HS:n rasismigallupin "tarkoitushakuiseksi",
<http://www.hs.fi/kotimaa/Timo+Soini+leimaa+HSn+rasismigallupin+tarkoitushakuisiksi/a1305549219906>, Viitattu 12.11.2011

- Mykkänen, Pekka 2011b, Rasismi teki pesän Suomeen, <http://www.hs.fi/kotimaa/Rasismi+teki+pes%C3%A4n+Suomeen/a1305549256578> Viitattu 12.11.2011.
- Mykkänen, Pekka 2011c, Presidentti Halonen vaatii HS-haastattelussa arkirohkeutta rasismia vastaan, <http://www.hs.fi/kotimaa/Presidentti+Halonen+vaatii+HS-haastattelussa+arkirohkeutta+rasismia+vastaan/a1305549256501>, Viitattu 27.11.2011.
- Nylund, Marianne, Yeung, Anne Birgitta, 2005. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.
- Ojanen, Tuomas 2011, Rasismin vastustamisesta tulikin rasismia, http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2011/06/rasismin_vastustamisesta_tulikin_rasismia_2651744.html, Viitattu 14.11.
- Paleface, 2011. Paaliachak. <http://www.youtube.com/watch?v=nMZgDZpYh9g&feature=related>, Viitattu 20.11.2011.
- Puuronen, Vesa 2011, Rasistinen Suomi, Helsinki: Gaudeamus.
- Puuronen, Vesa 2003, Arkipäivän rasismi Suomessa. Teoksessa Raisa Simola & Kaija Heikkinen (toim.), Monenkirjava rasismi. Joensuu:Gummerus, 193.
- Sabour, M'hammed, 2003. Toiseuden kohtaaminen. Teoksessa Raisa Simola & Kaija Heikkinen (toim.), Monenkirjava rasismi. Joensuu:Gummerus, 104.
- Stranius, Leo 2010, Sosiaalinen media ja järjestötoiminta <http://leostranius.fi/2010/09/sosiaalinen-media-ja-jarjestotoiminta/> Viitattu 24.11.2011.
- Tomperi, Tuukka, 2011, Yksikulttuurisuuden ihanteelle ei ole pohjaa. http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Yksikulttuurisuuden+ihanteella+ei+ole+pohjaa/1135268543414?fb_ref=fb-recommend&fb_source=profile_online Viitattu 16.8.2011.
- Ulkoasiainministeriö 2000, Round Table - pyöreä pöytä rasismia ja muukalaisvihaa vastaan: rasismin vastainen työ vielä kesken, <http://formin.finland.fi/Public/Print.aspx?contentid=53638&nodeid=15146&culture=fi-FI&contentlan=1>, viitattu 19.11.2011.
- Sisäasiainministeriö 2011, Meijän puolue, <http://www.yhdenvertaisuus.fi/kampanjat/meijan-puolue/> Viitattu 15.11.2011.
- SPR 2011b, Ohjeet Punaisen Ristin osastoille, <http://luovuennakkoluuloistasi.fi/content/ohjeet-punaisen-ristin-osastoille>, Viitattu 9.11.2011
- SPR 2011f, Rasisminvastaista työtä - ympäri vuoden <http://www.luovuennakkoluuloistasi.fi/>, Viitattu 9.11.2011.
- SPR 2011g, <http://www.luovuennakkoluuloistasi.fi/content/luovu-ennakkoluuloistasi>, Viitattu 9.11.2011.
- SPR 2011i, <http://luovuennakkoluuloistasi.fi/roskistapahtuma> . Viitattu 9.11.2011

SPR 2011j, Tule mukaan tekemään monikulttuurista työtä!,
http://www.redcross.fi/tulemukaan/monikulttuurisuustyohon/fi_FI/ Viitattu
23.11.2011.

Uvila, Marko, Pasanen, Jarna 2010. Vihreä Uusjako. Fossiilikapitalismista vapautteen. Helsinki: Like.

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

SPR 2011a, Rasisminvastainen kampanja 2011 ESITTELY2.

SPR 2011c, Projektisuunnitelma.

SPR 2011d, Esittely_Eroon ennakkoluuloista

SPR 2011e, Tapahtumat vuonna 2011

SPR 2011h, Rasisminvastaisen kampanjan arviointi 2011.

SPR 2010, Rasisminvastainen kampanja 2010, 2. raportti.

LIITTEET

Liite 1 Perehdytys: Kehut ja kiitokset

Hyvää sanottavaa perehdytyksestä vapaaehtoisilla oli seuraavasti:

- Ei ollut aivan selvää, että oliko perehdytys vain vetäjille vai kaikille.
- Perehdytys tuntui hyödylliseltä sekä tarpeelliselta ensikertalaiselle.
- Perehdytys järjestettiin hyvään aikaan, sopivassa suhteessa tempauksiin (esim. viikkoa ennen, samalla viikolla), näin asiat olivat vielä tuoreessa muistissa.
- Perehdytys helpotti jännitystä, kun sai tietää, mitä käytännössä on tarkoitus tehdä.
- Perehdytyksessä selvisi, etteivät toiset vapaaehtoiset ole sen valmiimpia, ja ettei kukaan muukaan ole sen viisaampi kuin itseään.
- Helpotti tietää, että maalaisjärjellä kyllä selviää, eikä valmiita vastauksia (esim. rasistisiin kommentteihin) ole.
- Perehdytyksestä oli hyötyä sekä tempaukseen valmistautumisessa, että konkreettisissa tilanteissa paikan päällä.
- Oli hyötyä siitä, että tiesi etukäteen mihin kannattaa varautua, ja miten tilanteista selviää.
- Oli hyödyllistä, kun perehdytyksessä selvisi, mitä järjestäjien pitää muistaa tilata.
- Oli hyvä, kun tiesi etukäteen esimerkiksi sen, mitä roskikseen laiteuille papereille tapahtuu. Kaikki fakta, mitä ihmisille voi kertoa, antoi varmuutta.
- Oli mukava tavata muita vapaaehtoisia etukäteen perehdytyksessä ja tietää samaan tempaukseen osallistuvat ihmiset ainakin naamalta.
- Harjotelluista repliikeistä oli hyötyä käytännössäkin.
- Tuli mietittyä etukäteen omia ennakkoluuloja ja näin laajennettua omaa katsantokantaa.

Liite 2 Perehdytys: Kritiikki ja kehitysehdotukset

Perehdytyksen huonot puolet ja kritiikin sisältö oli seuraavanlainen:

- Yksi haastateltava toi esiin sen, että hänen järjestäessään osaston tempausta selkeitä ohjeistuksia ei ollut ja apua oli vaikea saada jopa useaan kertaan kysyttäessä.
- Osastonsa tempausta järjestävä vapaaehtoinen olisi kaivannut enemmän tietoa, ja apua käytännön asioihin (esim. tarvitaanko tempaukselle poliisin lupa).
- Yksi vapaaehtoinen olisi toivonut, että olisi puhuttu enemmän rasisista, ja siitä, miksi on niin tärkeää vaikuttaa ennakkoluulojen vähentämiseen
- Ilmoitus perehdytyksen peruuntumisesta ei tullut perille (lopulta perehdytys kuitenkin järjestettiin).
- Toivottiin innostavampaa otetta perehdytykseen.
- Nuoren näkökulmasta perehdytys oli hidastempoinen.
- Osallistujien vähäinen määrä vaikutti ilmapiiriin.
- Perehdytyksestä ei ollut hyötyä Glorian tempausta varten, olisi auttanut enemmän, jos tempaus olisi ollut kadulla tms.
- Nuorille joutui selittämään yllättävän paljon, mitä tarkoittaa ennakkoluulo, sitä olisi ollut hyvä käydä läpi jo perehdytyksessä. Muissakin, kuin Glorian tapahtumassa käsitettä oli jouduttu selittämään.
- Näyteltyihin tilanteisiin on vaikea reagoida, todellisiin helpompi. Avauslaineja vaikea opettaa kellekään, suoraan lainatun tekstin toistaminen kuulostaa todellisuudessa surkuhupaisalta.
- Jo perehdytyksessä voitaisiin kertoa, että tarvittaessa tukea jälkeenpäin on mahdollista saada.

Liite 3 Maahanmuuttajat kampanjassa, mahdolliset huonot puolet:

- Ehkä olisi tullut enemmän keskustelua ja vastaväitteitä, sekä aggressiivisia mielipiteitä, jolloin maahanmuuttaja olisi voinut joutua maalitauluksi.
- Vaikea arvioida, millaista se olisi maahanmuuttajalle itselleen, ehkä vaikeampaa ja henkilökohtaisempaa. Maahanmuuttajan olisi saattanut olla vaikea pyytää ihmisiä luopumaan ennakkoluuloistaan, jos ihmiset olisivat automaattisesti ajatelleet, että ”Ai sua kohtaan”.
- Ihmisten olisi ollut vaikeampi avautua ennakkoluuloistaan, ihmiset ovat niin korrekteja. Jos olisi ollut vaikka somalipoika mukana, ei ennakkoluuloja olisi ehkä uskallettu kirjoittaa, tai ainakaan sanoa ääneen etten halua somaleja naapuriini.
- Jossain tempauksessa oli kuulemma ollut tosi vihamielinen ilmapiiri, ja vapaaehtoiset olivat tunteneet olevansa väärässä paikassa. Jos mukana olisi vielä ollut somalipoika tai romanityttö kansanpuvussa, ei se olisi ainakaan parantanut tilannetta.
- Maahanmuuttajalle olisi voinut olla haastava tilanne, vaikka maahanmuuttajat ovatkin tottuneet saamaan niskaansa perättömiä syytöksiä.

Liite 4 Maahanmuuttajat kampanjassa, mahdolliset hyvät puolet:

- Ehkä Gloriassa vapaaehtoisia olisi ollut helpompi lähestyä, jos olisi ollut mukana maahanmuuttajataustaisiakin. Tilanteet olisivat voineet olla helpompia ja luontevampia.
- Nuorten (Gloriassa) olisi ehkä ollut helpompi lähestyä jos ständillä olisi ollut vaikka tummaihoisen.
- Tummaihoiset nuoret olisivat voineet samaistua tummaihoiseen vapaaehtoiseen.
- Venäjänkielisiä maahanmuuttajia on paljon, joten venäjää puhuva vapaaehtoinen olisi voinut helpottaa tilannetta, esim. Gloriassa.
- Voisi olla hyvä, että mukana olisi erinäköisiä ihmisiä, maahanmuuttajia tai muita vähemmistöjen edustajia.
- Olisi ollut hyvä ja kiva, jos mukana olisi ollut maahanmuuttajataustaisia.
- Kampanjalle olisi voinut olla hyvä, että olisi ollut mukana maahanmuuttajataustaisia.

Liite 5 Haastattelukysymykset

TAUSTATIEDOT:

1. Oletko ollut mukana muussa SPR:n toiminnassa tai kampanjoissa? Missä?
2. Miksi lähdit mukaan rasisminvastaiseen Luovu ennakkoluuloistasi – kampanjaan?
3. Oletko ollut aiempina vuosina mukana SPR:n rasisminvastaisessa kampanjoinnissa?
4. Oletko ollut mukana muiden järjestöjen tai tahojen rasisminvastaisessa toiminnassa?

PEREHDYTYS:

5. Pidettiinkö perehdytystä?
6. Osallistuitko?
7. Saitko perehdytysmateriaalit?
8. Oliko perehdytyksestä ja/tai materiaaleista, joko tempaukseen valmistautumisessa tai käytännön tilanteissa tempauspäivänä?
9. Tutustuitko SPR:n ja/tai kampanjan nettisivuihin etukäteen ennen tempausta?
10. Onko kritiikkiä koskien perehdytystä?
11. Onko vinkkejä perehdyttämisen kehittämiseen?
12. Minkälaista tukea tai apua olisit kaivannut enemmän, joko ennen tempausta tai sen jälkeen?

KOKEMUKSET:

13. Missä olit tempauspäivänä ja mitä siellä teitte?
14. Paljon vapaaehtoisia oli kaiken kaikkiaan mukana tapahtumassa?
15. Oliko vapaaehtoisia vaikea vai helppo saada mukaan kampanjaan ja tempauksiin?
16. Minkälaisia tilanteita syntyi tempauspäivänä/ tempauspaikalla?
17. Tiesivätkö ihmiset, että vietetään rasisminvastaista viikkoa?
18. Oliko SPR:n Luovu ennakkoluuloistasi – kampanja ihmisille ennestään tuttu?
19. Miten ihmiset reagoivat siihen, että SPR tekee rasismin vastaista työtä?

20. Oliko ihmisiin helppo vai vaikea ottaa kontaktia? Miksi?
21. Oliko heidät helppo vai vaikea saada pysähtymään asian äärelle?
22. Minkälaiset lähestymistavat koit erityisen toimiviksi?
23. Minkälaiset lähestymistavat koit huonoiksi ja tehottomiksi?
24. Syntyikö ihmisten kanssa keskustelua?
25. Jos keskustelua syntyi, niin minkälaisia vastauksia sait ihmisten rasistisista ennakkoluuloista (esim. rasistisia ennakkoluuloja on/ niitä ei ole/ kertoivatko ihmiset, millaisia?)
26. Miten koit rasististen ennakkoluulojen vastaanottamisen?
27. Minkälaisia ihmisiä mielestäsi tavoitettiin?
28. Millaisia olivat ihmisten positiiviset reaktiot?
29. Millaisia olivat ihmisten negatiiviset reaktiot?
30. Menikö viesti perille, miten koet asian?
31. Koitko, että siitä oli hyötyä, että olit mukana kampanjassa/ tempauksessa?
Perustele.
32. Minkälaisia tunteita kampanjaan/ tempaukseen osallistuminen herätti sinussa?
33. Menisitkö uudestaan ensi vuonna? Perustele.

STRATEGIA:

34. Miten ennakkoluuloihin paneutuva kampanja edistää rasisminvastaista työtä?
35. Miten ennakkoluuloihin paneutuva kampanja mielestäsi pyrkii vaikuttamaan asenteisiin?
36. Miten arvioit kampanjan onnistuneen asenteisiin vaikuttamisessa?
37. Selvisikö sinulle, miten SPR on ajatellut asenteiden muuttuvan?
38. ...entä tämän kampanjan liittyvän osaksi laajempaa rasisminvastaista työtä?

MUUTA:

39. Miten yleinen asenneilmapiiri mielestäsi vaikutti tämän vuoden kampanjaan?
40. Voiko luovu ennakkoluuloistasi – kampanja tuottaa toivotun vastaisia tuloksia, eli vahvistaa rasistisia ennakkoluuloja?
41. Oliko mukana kampanjassa/tempauksessa maahanmuuttajataustaisia tai muita selkeästi vähemmistöön kuuluvia?

- a. Miten vaikutti jos oli?
  - b. Miten olisi ehkä vaikuttanut jos olisi ollut?
  - c. Olisiko hyvä vai huono, että heitä olisi mukana?
42. Roskiskampanjan voi nähdä lähestyvän aihetta negatiivisen kautta (kaikilla on ennakkoluuloja), onko ajatuksia siitä, miten käsitellä aihetta positiivisen kautta?
43. Mitä haluat vielä sanoa kampanjasta kokonaisuutena?
44. Mitä haluat vielä sanoa omista kokemuksistasi ja näkemyksistäsi?
45. Vapaa sana

KIITOS!

Liite 6 Rasisminvastaisia kampanjoita Suomessa vuonna 2011

- NoRa
  - rasisminvastainen verkkonuorisotyöhanke,
    - <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/nuorisotoiminta/no-ra-no-racism/>
- YUF:n muukalaismyönteisyyskampanja,
  - YFU haastaa tiedotusvälineet, päättäjät, mielipidevaikuttajat ja julkisuuden henkilöt ottamaan kantaa ja keskustelemaan uudesta teemasta – muukalaismyönteisyydestä. Suomalaiset kunnat YFU haastaa kilpailemaan muukalaismyönteisimmän kunnan tittelistä. Suomessa on puhuttu pitkään muukalaisvastaisuudesta. YFU haluaa kääntää keskustelun positiiviseksi.
    - <http://www.yfu.fi/muukalaiset/>
- Meistä on moneksi,
  - Kampanja kannustaa kaikkia yhdessä tekemiseen kulttuuritaustoitusta riippumatta.
    - http://www.meistaonmoneksi.fi/miksi_mukaan
- Syrjinnästä vapaa alue,
  - Syrjinnästä vapaa alue -kampanja on kaikenlaisen syrjinnän, kiusaamisen ja häirinnän vastainen tiedotuskampanja, jonka avulla organisaatiot ja työyhteisöt tuovat julki sitoutumisensa syrjimättömyyden periaatteeseen. Tuttu yleisölle, esimerkiksi Helsingin kaupungin kirjastojen ovissa olevista lapuista,
    - http://www.yhdenvertaisuus.fi/kampanjat/syrjinnasta_vapaa_alue/
- Leaf against racism/ lehti rasismia vastaan -liike
  - Trust Creative Societyn liikkeelle laittama kampanja,
    - <http://www.leaf-against-racism.com/suomeksi.html>
- Meijän puolue
  - Tiedotuskampanja, jonka tavoitteena on herättää ajatuksia romanien tilanteesta Suomessa musiikin keinoin.

- Romaneja kohdellaan kuin roskaa, Amnesty
  - <http://www.amnesty.fi/kampanjat/romaneja-kohdellaan-kuin-roskaa>

Liite 7 Rasisminvastaisen viikon toiminta

Rasismmin vastaisella viikolla SPR

- Vastaanotti ihmisten ennakkoluuloja roskiksiin kaduilla, kouluissa, työpaikoilla, ostoskeskuksissa ja muilla julkisilla paikoilla.
- Kampanjoi kouluissa.
  - Mukana olivat ainakin Arcada Studerandekår opiston torialue Viikissä, Mäntymäen alakoulu Kauniaisissa, Artjärven koulu, Hyvinkään koulut, Sipoon lukiot, Helsingin yliopisto ja Sammatin vapaa kyläkoulu.
- Jakoi Vastustan rasismia – rintamerkkejä ja levittää sanomaa kaikissa medioissa.
- Kampanjan puitteissa toteutettiin erilaisia tempauksia.
  - Esimerkiksi Helsingin kaupungin henkilöstöasiainkeskuksen henkilökunta luopui ennakkoluuloistaan ja Kulttuuriareena Gloria Musicians Against Racism tapahtumassa vastaanotettiin ennakkoluuloja.
- Jakoi Ennakkoluuloton edelläkävijä – kunniakirjat toimijoille, jotka ovat osoittaneet toimivansa etnisen yhdenvertaisuuden puolesta.
  - Esimerkiksi Helsingin kaupungintalon aulassa kaupunginjohtaja Jussi Pajunen luopui ennakkoluuloistaan, ja vastaanotti SPR:n tunnustuksen.

(SPR 2011d; SPR 2011e; MTV3 2011)